TÜRKİYE İÇİN

DEVRİM

"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Haftalık Gazete
Sayı : 10 - 23 Aralık 1969 - 150 Kr.

Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü : Hasan Kaya Cemgil

İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara Telefon : 12 72 00

Abone : Yıllık 70 TL. Altı aylık 35 TL. Üç aylık 17,5 TL. dır. (Yurt dışı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân: Santimi 40 TL.

Ankara'da Murat Matbaasında dizilip tertip edilmiş. Hürriyet Matbaasında basılmıştır.

Devrimci şahlanışı kimse durduramaz

Cici demokrasi için pazarlık!

Battal Mehetoğlu'nun tabutu başında ant içen devrimci gençler

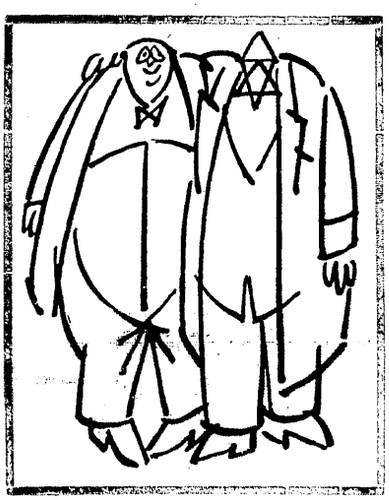

Demirel, satrançta Paşa'yı mat etti!..

O gün CHP Parlâmento Grubu gündeminde önemli konular vardı. Grup, Genel Başkanın görüşlerini öğrenmek ihtiyacını duymuş ve İnönü'yü çağırmıştı. Genel Başkan geldi, gündemi sordu. Gündemde gençlik olayları, öğretmen boykotu ve orman suçlularının affı konuları vardı. Fakat her madde okununca İnönü, «Gençlik mi, onu geç», «Öğretmen mi, geç», «Orman suçluları mı, onu da geç» demekteydi.

İnönü'nün bu ilgisiz tutumu, bazı üyelerin müdahalelerine yol açtı. Bunlar, özellikle öğretmen boykotu konusunda Paşa'nın görüşünü bilmek istiyorlardı. Söylenenleri anlayamayan Paşa, yanındaki Orhan Birgit'e «Ne diyor?» diye sordu. Durumu öğrenince de homurdanarak gitti. Paşa, yalnızlarının da teknikiyle, büyük yankılar uyandıracağını ve Türkiye'nin gidişini değiştireceğini sandığı büyük «tarihî» konuşmasıyla meşguldü; orman, boykot, gençlik gibi önemsiz işler'le uğraşamazdı. «69 Subayın Bildirisi» de, Paşa çevresinin görüşüne göre, büyük tarihî konuşmayı gerekli kılmaktaydı. Bildiri, duyulur duyulmaz, derhal Tembe Köşk'e ulaşmış, Paşa dikkatle okumuştu. Paşa, pek sevdiği deyimiyle «maskaralara» demişti. Bu «maskaralar» a, bu «rejim düşmanları» na hadlerini bildirecekti.

EVDEKİ HESAP ÇARŞIYA UYMADI

Paşa bu azimle, Meclis ve Senato'nun ortak toplantısın

(Sonu S. 7 de)

Devrimci ölür. Devrim yürür

69 SUBAYIN BİLDİRİSİ

Demirel'le uzlaşma çabasındaki İnönü'nün dahi, «Her gün yeni bir 31 Mart yaşıyoruz» demek zorunda kaldığı bir ortamda, Atatürk'ün «Devrim kanunu, mevcut kanunların üstündedir» anlayışıyla yetişmiş. Cumhuriyeti korumakla görevli Türk subayının ilgisiz ve sessiz kalabilmesi çok zordu. Nitekim bu galeyan, 69 Deniz Subayının Bildirisi ile kendini belli etti. Geçen yıl da, Hava Harp Okulu öğrencilerinin «Göksenin» adlı bir dergi yayınlamaları vesile edilerek, bir irtica gazetesinin Türk subayına ağır sözlerle saldırıya yeltenmesi üzerine, çok sayıda Deniz Subayı «Halk Ordusuyuz» sözleriyle hatırlanan bir bildiri yayınlamışlardı. Ne var ki, geçen seferki bildiri olayı anlayışla karşılandığı halde, yeni bildiri ilgilileri bir hayl

(Sonu S. 7 de)

★

BİLDİRİNİN TAM METNİ

Halkımıza Bildiririz!

Senden yana olanları bir bir vurmaya başladılar. Yiğit halkım. Önce Vedat'ı öldürdüler. Alacakaranlıkta. Bağımsız Türkiye demişti Vedat. Sonra Mehmet'i vurdular, sonra Taylan'ı. Türk halkı ezilmekten kurtulsun demişti Taylan'la Mehmet.

Sonra bir gece bir başka Mehmet, sonra bir gece bir yiğit Battal. Sandılar ki, durdururuz ihanet barikatlarıyla bu cos-

(Sonu S. 7 de)

Gençliğe karşı savaş açıldı !

«Failî meçhul» kalan «Kubilay» olaylarına kamuoyunda tepkinin artması, Parlâmentoda gensoru açılması ve Ankara Üniversite Senatosu, Barolar Birliği gibi birçok teşekkülden «suçluların yakalanması» yolunda talepler gelmesi üzerine, Yıldız'daki son cinayetin failleri birdenbire yakalandı.

Bugün gibi irtica gazetelerı, 11 kişinin gelişigüzel nezarete alındığını ileri sürdüler. Bugün, «Üç kurşunu 11 kişi mi sıktı?» diyordu. Böylece polisin «aşırı sağ» irticanın müşamahasız olduğu gösterilmek isteniyordu. Basın, bunu manşette vermekte kusur etmedi. Ama İsmet Paşa'nın iktidarı teşvik ettiği yeni politikaya ve yeni tanımlamalara göre, «aşırı sağ irtica» gibi «aşırı sol irtica»ya da haddi bildirilmeliydi. Yıldız Mühendislik ve Mimarlık Akademisine sığınan devrimci öğrenciler, buradan çıkartıldılar. Sivil polisler, Akademi

(Sonu S. 6'da)

★

6. Filo

Türk devrimcisinin «Kanlı Pazar»la eş anlamda saydığı Altıncı Filo'nun, ülkede gerilimin yüksek olduğu bir sırada İzmir'e gelmesine müsaade olunması, devrimcilere bir meydan okuma sayıldı. İktidarın bunu göze alışı, gençleri dahi şaşırttı. TMTF İzmir Temsilcisi Yalçın Dağgüden, «Türkiye'nin dar bo-

(Sonu S. 6'da)

PAŞA'NIN ÇIKMAZI...

doğan avcıoğlu

Siyasî Rejim, İsmet Paşa için artık, bir araç olmaktan çıkmış, bir amaç haline gelmiştir. Amaç, Türk halkının mutluluğu, özgür ve kalkınmış bir Türkiye'nin kurulması değil, iflâsın eşiğine yaklaşan cici demokrasinin, koltuk değnekleriyle de olsa, yaşatılmasıdır. **Paşa, «ya demokratik rejim, ya da mahvolmak» demektedir.** Eski devrimci, başka bir alternatif tanımayı reddetmektedir. Cici demokrasinin nimetlerinden yoksun bulunduğumuz Atatürk döneminde, hiç de mahvolmadığımızı, «İkinci Adam»a anlatmak mümkün değildir. Geçelim...

Bu cici demokrasi saplentısı, sandıktan çıkmayı bir türlü başaramayan ve partisinin aldığı oy oranı, 1957 yılından beri devamlı düşme gösteren İsmet Paşa'yı, iktidarın uydusu, göstermelik bir muhalefet partisi lideri haline getirme yolundadır. İnönü'nün kendi deyimiyle **«Hergün bir 31 Mart içinde yaşanmaktadır».** Ama Paşa, cici demokrasinin zembereği kırılır diye, bunları görmezlikten gelme zorundadır. Ülkede gerilimin önemli ölçüde arttığı günlerde, iktidarın Altıncı Filo ziyaretine izin vermesi, en hafif deyimiyle siyasî bir basiretsizlikti. Bu basiretsizlik karşısında, ana muhalefetin sesini yükseltmesi gerekliydi. Ama teorîbeli kaptan, cici demokrasi teknesi kavalara bindirir korkusuyla susma durumundadır.

KOALİSYONUN İKİNCİ ADAMLIĞI

Son Parlâmento konuşmasında Paşa, iktidarın başıyla, «sen partindeki sağ irticacı temizle, ben de sol irticacı temizliyeyim» demeye gelen bir cins pazarlığa girişmiştir. Sonra iktidarın başıyla, ana muhalefet lideri olelo verip, partiler dışındaki «sol ve sağ irticacı» da etkisiz kılacaklardır. Demirel, tüzümsüz sayarak, böyle bir pazarlığı reddetmiştir. Parlâmentoya pek yakında «Anayasa Nizamını Koruma» tipinde özgürlükleri kısıtlayıcı tasarılar getireceğini açıklamış, ana muhalefeti, bu tasarıları desteklemeye çağırmıştır. Gerçekten Demirel'in Paşa'ya pazarlık yapmaya ihtiyacı yoktur. Zira, Paşa, kendisini kayıtsız şartsız Demirel'i desteklemeye mahkûm etmiştir.

Demirel'in cici demokrasiyi koruma yolunda, şüphesiz bir itirazı yoktur. Paşa'nın ittifak teklifini hoşnutlukla karşılamıştır. Ama bu ittifak, Paşa'nın liderliğinde, Paşa'nın şartlarıyla değil, Demirel'in liderliğinde ve Demirel'in şartlarıyla olacaktır. Bu koalisyonda Paşa'ya düşen rol, liderlik değil, uydululuktur. Cici demokrasi çıkmazında sıkışarak, oynayacak başka taşı kalmayan usta satranç oyuncusu için doğrusu bu, biraz hazin bir durumdur. Ama «ya cici demokrasi, ya da mahvolmak» diyen Paşa için, cici demokrasiyi sun'î teneffüsle yaşatma amacını güden fiilî koalisyonda «ikinci adam» lığı kabul

(Sonu S. 3 de)

ÖĞRETMENLERİN ÖRNEK DİRENİŞİ
Boykot'un Bilânçosu

Dört günlük Genel Öğretmen Boykotu, demokrasiyi parlamento gevezeliklerinden ibaret sanan politikacılara, gerçek demokrasinin gücünü gösteren heybetli bir hareket olmuştur. Zaptiye nâzırlığı kafasıyla, öğretmeni sindire bileceğini ve az sayıda boykotçuyu halktan tecrit edebileceğini sanan yöneticiler, hareketin büyüklüğü karşısında ezilmişlerdir. Başta sendika yöneticileri yüzlerce öğretmen, işlerinden uzaklaştırılmışlardır. Binlerce öğretmen hakkında kovuşturma açılmıştır. Valiler, Maarif Müdürleri «boykot kırmak» la görevlendirilmiştir. İktidar partisi partizanları, bazı yerlerde öğretmenlere saldırtılmış, sendika binaları tahrip edilmiştir. Zaptiye Nâzırlığı kafasının gerekli kıldığı bütün usullere başvurulmuştur. İçişleri Bakanı Menteşeoğlu, «Totaliter ülkelerde öğretmenler boykota gitse, hepsini asarlar» tehdidini savurmuştur. Eğitim Bakanı, «Polis bir kanunsuz grevdir, Cumhuriyet Kanunlarına karşı işlen

(Sonu S. 7 de)

TUU...

Kaç oldu öldürdüğün, bu kaçıncı tuzak,
Sözde polisim var,
Sözde yargıçlarım var,
Devrimde yürümek bu mu
Tuu sana alçak.

Neler neler getirmede güneş, bak,
Kırk bin köyün açlığını söylesem suç dersin,
Dinsizlik dersin tutsaklığı dile getirsem,
Çağın dışına mı götüreceksin yurdumu
Tuu sana alçak.

Çıkacağız karşına omuzlarımızda bayrak,
Damarlarımızda Atatürk'ün verdiği kan.
Soracağız şehitlerimizi bir bir
Ödün kopacak görür görmez ordumu,
Tuu sana alçak.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

GİDİŞAT

POLİTİKA KULİSİ

İSMET PAŞA'NIN TARİHSEL İTİRAFI

Son öfkeli parlamento konuşmasında İsmet Paşa, tarih açısından önemli bir itirafta bulundu. 1945'ten sonra çok partili rejime geçiş nedenini açıkladı. Paşa, şimdiye kadar bu soruyu, «Atatürk'ün ve kendisinin en büyük idealinin demokrasiye geçmek olduğunu» söyleyerek cevaplandırmıştı. Atatürk'ün «başaramadığını başarmak» arzusunun çok partili rejime geçiş rol oynadığı izlenimini vermişti. Konuyu inceleyen Nadir Nadi gibi bâzı yazarlar ise, çok partili rejimi, Amerikan ittifakına yönelişin sonucu saymaktaydı.

Şimdi Paşa, bu konuya yeni bir ışık tutmuştur. Paşa, «1945'te demokratik rejimi getirmeseydik, asıl kanlı ihtilâl o zaman çıkacaktı» demektedir. Yâni Paşa, ihtilâli önlemek için demokratik rejim yöneltmiştir! Bu itiraf, Doğan Avcıoğlu'nun o tarihlerde, CHP üst kademelerinde bulunan Cevat Dursunoğlu ile 1960'tan önce yaptığı uzun konuşmalardan çıkan sonucu doğrulamaktadır. Avcıoğlu, Paşa'nın çok partili hayata yöneliş nedenlerini araştırmaktaydı. Avcıoğlu'nun ısrarlı soruları karşısında

(Sonu S. 3 de)

Sayın İnönü'nün konuşması üzerine

cemal reşit eyüboğlu

Sayın İnönü, 7 Aralık Çarşamba günü Millet Meclisinde gündem dışı uzun bir konuşma yaptı.

Konuşmanın ağırlığı, Türkiye'nin Parlamentolu demokratik rejiminin, bir yakın ihtilâl hareketi ile tehdit edilmekte olduğu üzerinde toplanmıştır.

Konuşma İnönü'nün alıştığımız üslubu dışında ve 27 Mayıs 1960 Devrimi öncesini çağrıştıran bir sertlikte dir. Yani, bu sertlik, iktidara değil, iktidar dışı çevrelere dönüktür.

Konuşmanın bir başka özelliği de, konusu büyük olaylara örneğin öğretmen Boykotuna; Derviş Vahdeti türedilerinin öldürdükleri 8. devrim şehidine ve olaylarına; beklendiği önemde ve ölçüde değinilmeyişidir.

Bu konuşma, siyasal çğilimleri değişik gazetelerde, tabildir ki değişik yönlerden değerlendirilmiştir. Ama, sayın İnönü'nün konuşmasında özel itina ile belirtilmiş olduğu «ihtilâl tehlikesi», elestirilerde itibar görmemiştir.

Sayın İnönü görültülü bir sesleniş Hükümete, Yasama Organına, Türkiye Halkına haber veriyor:

«Parlamento rejimine, demokratik rejime karşı ihtilâl hazırlığı var.»

Kim bu ihtilâlciler? Hazırlıkları nedir?.

Konuşmada, ne bir delil kırıntısı, ne tanıklık edebilecek bir olay gösteriliyor. Sayın İnönü'ye göre bu ihtilâlciler «aşırı sol irtica» imiş.

Türkiye'de faşist İtalya Ceza kanunundan alınmış hükümler hâlâ yürürlüktedir. Cza Kanunumuzun 142. maddesine göre ortada bir eylem olmasa bile, aşırı sol düşüncelerin övgüsü, propagandası bile ağır cezalı suçtur.

Türkiye'de değil aşırı sol, solun her türü aşırı sayılıp cezalandırılmıştır.

27 Mayıs Devriminden sonradır ki, az—çok bir müsamaha, bir özgürlük havası esmeğe başlamıştır.

Sayın İnönü, Hükümet başkanına, bu aşırı sol ve sağ la mücadele için yardım elini cömertçe uzatmıştır.

Demirel — «İnönü aşırı soldan ilk şikayet ediyor» dedi.

İnönü'nün sağdan şikayetlerini de, «Anayasa özgürlükleri içinde kaldıkça vatandaşlar serbesttir» gibi yuvarlak sözlerle cevaplandırdı.

Bitiyoruz ki, Hükümet öteden beri, «rejim emniyeti» için ceza kanununa yeni hükümler getirmek peşindedir. Faşist İtalyadan alınmış, kapsamı genişletilmiş, ceza had leri aşırı ölçüde yükseltilmiş 142. maddeyi Hükümet «asrısları» yola getirmek için yeter bulmamaktadır. Hükümetin niyeti bu vesileyle usulü de istediği kolaylığa kavuşturmaktır. Demirel, bunu da yeterli görmeyip, Anayasayı değiştirmek ve özerk kurumları hizaya getirmek istemektedir.

Demirel, bu yardım vadeden hizmet arzeden konuşmadan sonra, tedbirleri arasında özgürlükleri kısıtlayıcı Anayasa hükümleri, yeni cezalar ve yeni usuller getirmek isterse hakkı olmayacak mıdır?.

Ama, «Türkiye'de demokrasi ne payandalı ne de güdümlüdür. İşte bunun içindir ki Türkiye ihtilâl fobisinden kurtarılmalıdır». diyebilen başbakan, kendisine uzatılmış yardım eline ihtiyaç duymayan bir tutum takınmıştır.

Şimdi bir soru gerekiyor:

Sayın İnönü'nün bu konuşmasından yurt için, CHP için ne fayda sağlanmıştır?.

Buna verilecek cevabın olumlu olduğunu sanmıyoruz.

Yalnız bu olay, bir gerçeğin açıkça anlaşılmasına yaramış olabilir: O da şu anda olayların Sayın İnönü'nün işaret ettiği yoldan gitmediği, onu aştığıdır.

Bunun sorumluluğu, şüphe yok ki geniş ölçüde, Sayın İnönü'yü, olaylar üzerinde gereğince aydınlatmamış ya da ona yanlış bilgiler vermiş olanlarındır.

PARLAMENTOCULUK TARTIŞMALARI

ASKERÎ REJİMLER

Prof. G. Mirsky

Son yıllarda birçok Asya, Afrika ülkelerinde halk sabahı uyanınca gördü ki, ordu iktidarı ele almıştır. 1969 yılında Sudan, Libya, Bolivya ve Somali gibi kalkınma yolunda dört ülkede, askerler iktidara gelmiştir.

Kalkınma yolundaki ülkelerde, ordu iktidarının şartları ve nedenleri, ilerici güçlerin dikkatli tahlilini gerektirmektedir. Olaylar kanıtlamak tadır ki, azgelişmiş ülkeler, yabancı tröstlerin ve sayasının ciddi bir kalkınma ve daha iyi bir yaşama düzeyi sağlayamaz. Bu gerçek, orduları artan ölçüde etkilemektedir. Milletlerarası marksist—leninist partiler konferansı dokümanının Güney Amerikaya ilgili bölümünde, «Bazı ülkelerin silâhlı güçlerinde vatansever ve demokratik eğilimler, güç kazanmaktadır» denilmektedir. Doküman, Asya ve Afrika ülkelerindeki antiemperyalist güçler arasında «demokratik ordu çevreleri»ni de saymaktadır.

NEDEN ORDU?.

Kalkınma yolundaki ülkelerde, rejim değişikliğini ger çekleştirmeye muktedir bir güç olarak, genellikle ordunun sahneye çıkması bir tesadüf değildir. Genel bir politik istikrarsızlık içinde bulunan ve tepede ciddi bir otorite tanıyan ülkelerde asker ler, iktidar açısından elle tutulur gerçek bir güç haline gelmişlerdir.

Basında çıkan son Libya darbesiyle ilgili haberler, Libya kolej öğrencisiyken bir takım gençlerin, kraliyeti devirmek ve bir devrim yapmak çağrısıyla, (sanat tarihinde yanlışmış) Albay Hedefi iş birliğinde gizli bir komite kurduklarını göstermektedir. Bu amaçla onlar askeri okullara girmişlerdir. Planların gerçekleştirme yolunda ordu dan yararlanmak için subay olmak istemişlerdir.

Askerler olmaksızın genç devletlerde gerici rejimleri tasfiye etmenin çok nadir durumlarda mümkün olduğu apaçık bir gerçektir.

Bu durumun, en azından üç nedeni vardır:

1) Pek az gelişmiş bir modern proleteryaya ve sanayi burjuvazisine sahip bulunan ülkelerde, toplumu yeniden inşa etme mücadelesini yönetecek politik güçler, genellikle örgütlenme ve savaş tecrübesinden yoksundurlar. Bu güçlerin nisbeten gelişmiş yerlerde de sömürücü sınıfların kumandasında bulunan bir asker ve polis gücüyle karşı karşıya gelinmektedir. Bununla birlikte, zaman sıkıştırmaktadır. Politik bağımsızlık, kendiliğinden acil sosyo ekonomik sorunlara bir çözüm yolu getirmiş değildir. Ekonominin ilkel sömürge yapısı, devamlı kalkınmayı engellemektedir. Emperyalizme bağımlılık, egemen unsurların satılmışlığını ve soysuzluğunu yoğunlaştırmaktadır. Kitlelerin geriliği ve fakirliği, bu ülkeleri zaman zaman patlama noktasına getirmektedir. Hayat, köklü reformların geciktirilmeden gerçekleştirilmesini zorlamaktadır.

> Şimdiye kadar kalkınma yolundaki ülkelere uygun düşen politik sistem konusunda marksist olmayan Batılı bilim adamlarının görüslerini yayınladık. Bu kez, Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilgili araştırmaları dolayısiyle otorite sayılan bir marksist bilim adamının, 3 Aralık 1969 tarihli New Times dergisinde yayınlanan incelemesinin önemli kısımlarını veriyoruz.

2) Kalkınma yolundaki ülkelerde ordu, öteki bütün sivil örgütlere nazaran, önemli üstünlüklere sahiptir. Ordu, bir ulusal kurum olarak, çeşitli dinsel topluluklar ve farklı aşiretlerden gelen kişilere, ortak bir ulus duygusu verir.

Azgelişmiş birçok ülkede yayın bulunan yolsuzluklardan, ordunun hiç değilse genç unsurları arınmıştır. Iktidardaki sömürgen tabakanın çürümüşlüğü gözler önüne serildikçe, ordunun prestiji artmaktadır.

3) Bu ülkelerde, iktidar mekanizması, Anayasa yollarından bir iktidar değişikliğini genellikle engellemektedir. Sudan'daki gözden düşmüş rejimin kuvvete başvurmadan devrilmesi imkânsızdı. İngiliz sömürgecilerinin ayrılmadan önce kurdukları Sudan sahte demokrasisi, otomatik olarak gerici partilerin iktidarını sağlamaktaydı. Batıya bağlı büyük arazi sahiplerinin siyasi teşekkülü olan Umma Partisi, Ansar mezhebi yoluyla köylü çoğunluğunu denetimi altında tutmakta ve onların iktidarını gerçekleştirmekteydi. Köylü çoğunluğu, bu büyük arazi sahiplerine oy vermekte idi.

Bu şartlarda muhalefet, sandık yoluyla başarı sağlamayı ümit edemez. Muhalefet, iktidara gelmek için, sandık dışı güçlere, bu arada ordu desteğine başvurmak zorunda kalabilir.

IKTIDARA KIM GELIR?.

Askerler, toplumun farklı kesimlerinden gelir. Toplumda çok sayıda bağlarla bağlıdır lar. Toplumun şu ya da bu kesimine bağlılık duygusu, onları zorunlu olarak etkilemektedir. Alt kademe hemen daima köylü çocuklarından gelir. Subaylar, birçok halde, küçük burjuva menşeilidirler ve taşra memurları, öğretmen, doktor, küçük esnaf, varlıklı köylü gibi meslek sahiplerinin çocuklarıdırlar. En üst durumlarda, kalifiye işçi çocukları da subaylar arasında yer almaktadır.

Büyük burjuvazi ve aristokrasiden gelen subayların da bulunduğu bir gerçektir. Bu, ilerleme ve kalkınma dâvasına karşı birleşmiş bir elit gruptur. Fakat son zamanlar da, subay olmanın büyük arazi sahiplerinin oğullarına ait bir imtiyaz teşkil ettiği Güney Amerika ülkelerinde dahi, bu durum değişmektedir.

Başka bir deyişle, subay grubu arasında güç şartlarda hayatını kazanan mülkten yoksun çevrelerden gelenler pek az sayıda olmakla birlikte, subaylar, halkın duygu ve ihtiyaçlarını iyi bilmektedir. Küçük burjuva ve meslek gruplarının görüş ve davranışlarını ise, çok daha iyi tanımaktadır.

Bu şartlar, subayların görüş ufkunu etkilemekteedir. Mısır, Suriye, Yemen, Irak, Burma gibi ülkelerde (esasen tabiriyle genç nesilden subayların öncü grupları, çürümüş kraliyetlere ya da burjuva — büyük arazi sahibi ittifakına dayanan rejimlere karşı çıkmışlardır. Gerçekten bağımsız modern devletler kurmak emperyalist iftiflakların bağlarından kurtulmak ve toprak reformunu gerçekleştirmek uğrunda mücadele vermişlerdir. Halen Libya ve Sudan'daki vatanseverler subaylar aynı yoldadır.

Vatanseverlik ve antiemperyalist milliyetçiliğin hareket geçirdiği ülkelerinin başgımsızlığını gerçekleştirmeye yönelmiş bu grup subayları, ulusal çıkarların gerçek temsilcileri hâline geldikleri söylenebilir. Emperyalizme karşı çıkarken, mücadelenin manevi gereği emperyalistlerin yaslandığı yerli gericilerle de savaşmaktadırlar. Hatta onları kendi çıkarlarının şampiyonu gören kitlelerce desteklenerek, birçoğu milli kurtuluş devrimini derinleştirmeye ve toplumsal yeniden inşaya yönelebilmektedir. Kapitalist gelişmenin yararsızlığını görerek, bu subay grupları, ileri ci sivillerle birlikte, sosyalist bir yönelisi benimsemektedir. Bazı Asya ve Afrika ülkelerinde ise, bunlar egemen politik güç olan ulusal devrimci demokrasinin özünü teşkil etmektedirler.

GÜNEY AMERIKA'DA ILERİCİ SUBAYLAR

Asya — Afrika dünyasında ki bütün askeri müdahaleler bu tip subayların eseri değildir. Latin Amerika'da, dünkü kadar, ordu müdahelesi pek az istisnalarıyla gerici bir nitelikteydi. Fakat bu durum değişmektedir. Kapitalizmin gelişmesi, sınıfların kutuplanması, sınıf çatışmasının güçlenmesi, askeri seçim kişisel diktatörlüğü biçimindeki müdahaleleri, ordunun örgütlü politik güç olarak müdahelesine dönüştürmektedir.

Güney Amerika ordularının toplumsal menşelerinden ve ilişkilerinden gelen ve imtiyazlı mevkilerini tehdit edebilecek toplumsal değişiklik korkusuyla beslenen geleneksel muhafazakâr eğilim, A.B.D askeri yardımlarına bağımlılık ve Pentagon denetimindeki eğitim ve beyin yıkama sistemiyle güçlenmektedir. Nitekim son yıllarda

(Sonu S. 7 de)

Ben Milletvekili iken...

Turhan Feyzioğlu, CHP adına siyasî affa karşı çıkıyordu!

Demirel 1965'de Meclis'te okuduğu hükümet programını şu sözlerle bitirmişti :

— İleri, müreffeh, mamur, mesut bir Türkiye'yi hep birlikte yaratmak ve yaşatmanın; her biri memleket sevgisi ile dolu olarak gelen bu tarihi Meclis'in şerefli mensuplarına nasibolmasını Cenabı Haktan niyaz ederiz.

Demirel her konuşmasını bir dua ile bitirmeyi âdet edinmişti. Ne çare ki, Tanrı, bu duaların hiçbirini kabul etmiyordu. Besbelli Demirel'in kendisini de politikada kullanmak istediğini biliyor ve onu sık sık bozum ediyordu. ...

Programın okunmasından sonra oturuma bir saat ara verildi. Bir saat sonra Başkanlık Divanı için seçim yapılacaktı. Seçim yapıldı çoğunluk bulunamadı. Hükümet programı üzerindeki tartışmalar sona erinceye kadar da Başkanlık Divanı seçimleri gündemden çıkarıldı.

Programı ilk olarak CHP grubu adına Turhan Feyzioğlu eleştirdi. O tarihde Feyzioğlu'nun CHP'den ayrılarak Güven Partisi diye bir parti kuracağını kendisi bile bilmiyordu. Feyzioğlu CHP'nin büyük yıldızlarındandı ve CHP Grup Başkanvekiliydi. Eski tanışıklığın verdiği yakınlık ve AP'ye karşı birlikte mücadele etmenin yaratığı sıcaklıkla Feyzioğlu'yla sık sık beraber oluyor, hatta bazan Meclis'te beraber yemek yiyorduk. Aydın, geniş fikirli, İnsancılığa dönük bir rolde görünüyordu Feyzioğlu... O sıralarda en keskin bir dönüşle karşımıza en hızlı olarak onun çıkacağını ve beni şahsen imha etmek için elinden geleni ardına koymıyacağını söyleseler di, katiyen inanmazdım... Politik ihtiras, fikir ve karakter zaafıyla birleştiği zaman, tarih sayfalarına sadece acış bücüş korkunç istoklar bırakıyor.

Feyzioğlu o gün şöyle konuşuyordu kürsüde :

— Hangi siyasi görüşe sahip olursak olalım birbirimize tahammül etmek, birbirimizin fikir ve davranışlarına karşı müsamahalı olmak gerektiğine inanıyoruz, tarzındaki hükümet beyanını değerli bir senet telakki ediyoruz.

Şimdi tutanaklarda bu sözleri okurken gülüyorum kendi kendime .. Bu sözleri söyleyen Feyzioğlu sonradan sosyalist fikirlere en ağır tezvir, iftira ve şantajlarla karşı çıkacak, bizim içeri tıkılmamız için çevirmediği oyun kalmayacaktı.

Feyzioğlu devam ediyordu CHP adına konuşmaya :

«— Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs Devrimine dayanan Anayasamızın ruhu ve metnine hâkim kılmak, ne yalnız hükümetin, ne yalnız muhalefetin görevi değildir. Atatürk ilkelerini ve 27 Mayıs Anayasa'sının ruhu ve metni ile hâkim kılmak, ister iktidarda, ister muhalefette bulunsunlar, bütün siyasi partilerimizin ortak hedefi olmalıdır.

«— Atatürk devrimlerinden ve 27 Mayıs devriminden geri dönülmez. Nasıl ki irmeklar tersine akıtılamazsa, Türk milletinin kurtuluş ve yükseliş tarihi de tersine çevrilemiyecektir. Gerek Atatürk devrimlerine, gerek 27 Mayıs devrimine karşı girişilecek her davranışı önlemek üzere, muhalefet partisi olarak, bize düşen bek çilik görevini tam bir uyanıklık ve yılmaz bir cesaretle yerine getireceğiz. (CHP sıralarından bravvo sesleri, alkışlar.)

«— Atatürk devrimlerine 27 Mayıs ve 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa'nın temel ilkelerine hiç kimse el uzatamıyacaktır. Bu konuda hükümet programında yer alan «Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs'a dayanan Anayasa'yı ruhu ve metni ile hâkim kılmak şaşmaz hedefimizdir» tarzında ki açık teminat sözlerini bir senet sayıyoruz.

Ve bakın daha neler neler söylüyordu Feyzioğlu :

«— Türkiye'de siyasi düzenin huzuru ve selameti, hükümetin verdiği bu sözlere samimiyetle sadık kalmasına bağlıdır. Bu sebeplerdir ki, bir hükümet üyesinin sabi bi bulunduğu gazetede daha şimdiden, Anayasa ile siyasi haklarından mahrum edilmiş bir zatın Senatonun tabii üyesi olduğunu iddia eden yazılar çıkmasını hayırlı bir işaret olarak saymıyor ve bu yoldan tez geri dönülmesini memleket huzuru namına talep ediyoruz.. (CHP sıralarından bravo sesleri ve alkışlar.)

Bizim Meclis tutanakları hemen hemen baştan aşağı eylemlerle sözler arasın daki çelişkinin bir destanı gibidir.

CHP Grubu adına 1965'te Feyzioğlu kürsüden : «Anayasa ile siyasi haklarından mahrum edilmiş bir zatın Senatonun tabii üyesi olduğunu iddia eden yazılar çıkamasını hayırlı bir işaret olarak saymıyor ve bu yoldan tez geri dönülmesini memleket huzuru namına talep ediyoruz» diye bağıracak ve dört yıl sonra bu partinin Genel Başkanı :

— Kuyudan adam çıkaracağım, diye Anayasa'yı değiştirmek için yeri göğü titretecekti.

Ve Feyzioğlu'da 27 Mayıs Anayasa'sının temel meddelerinden birini değiştirme kampanyasında herkesin önünde koşa caktı.

Ve bunun adı politika, hem de yüksek politika olacaktı.

Halkın politikacılara güvensizlik duyması ve politikacı sözünü «İki yüzlü, kaypak, aşşağılık, rezil, karaktersiz, sinsi, yalancı, eyyamcı, dönek» anlamında küfür olarak kullanması boşuna değildi...

Feyzioğlu gümbür gümbür bağırıyordu kürsüden :

— Türkiye'de bir uç var. Anayasa'nın ekonomik ve sosyal haklara yer vermesinin gerçek anlamını kavramamıştır. Bu uç, büyük halk kütlelerinin menfaatlerini, belirli ve mahdut zümrelerin yerleşmiş çıkarlarına feda eder. Bu uçta yer alanlar halkın gerçekleri anlamaması için — onun en kutsal inançlarını, ulusal duygularını sömürmek pahasına de olsa — her ileri hareketi suçlayarak, küçük bir zümrenin siyasi ve iktisadi hâkimiyetini devam ettirmek isterler. Bunlardan bazıları, Plânı bile komünist icadı sayacak kadar gâfil ve ya buna kendileri de inanmadıkları halde, böyle söyleyecek kadar arka niyetlidirler. Adaletsiz bir toprak ve tarım düzeninin savunucusudurlar. Dar gelirli işçilerin ve ücretlilerin gelir vergisi ödediği bir ülkede, büyük kazançların vergi dışı kalmasın daki adaletsizliği öne sürüp çare arayanlara, haksız yere «Servet düşmanı» diye ithamlar savururlar...

1965'te Meclis kürsüsünden bunları söyleyen Feyzioğlu, iki yıl sonra CHP'ye de, Bülent Ecevit'e de, Ulus gazetesine de ekonomiste diye... Demirel'den çok daha hızlı saldıracak ve hele biz gerçek sosyalistlerin her yerde «kahredilmesini» isteyecekti. Ve böylece de bütün hesapları yanlış çıkacağı için siyasi bir mevta haline gelecekti.

Elbet birgün Meclis tutanaklarında politikacıların ortaya koydukları tutarsızlıkları çok daha derinliğine ve genişliğine inceleyecek olanlar çıkacak ve Türkiye'nin ne menem kişilerin elinden geçmiş olduğu nu hayretler içinde kamuoyuna sunacaklardır...

Biz kısaca şu kadarını söyliyelim ki, 1965'te Meclis'te okunmuş olan hükümet programındaki vaadlerden ne bir tanesi uygulandı, ne de bu programı eleştiren muhalefet partilerinden herhangi biri eleştirisiyle denk düşen bir tutumu sonuna kadar yürütebildi.

Milletvekili seçilmek ihtirası bütün söylenmiş sözlere ağır bastı. Bütün taktikler son yıllarda bu ihtirasa göre ayarlandı. Boyuna içine düşülen tutarsızlık ve çelişkilere fazla bir titizlik göstermedi ve bu zigzaglara «Politikada mübah» olduğu kanısı bütün partilerde ortak kanı olarak ağır bastı.

çetin altan

GERİCİ BASINDA NE VAR NE YOK?

«Suçluların telâşı» içindeki şeriatçılar

Hasan Kaya Cemal

İki devrimci genç daha, son günlerde şeriat ve hilâfet yaygaralarıyla katledildi. Bu cinayetler karşısında, şeriatçı basının tutumu, hayli mâsumane oldu. «Siyonizm, masonizm ve komünizm» düşmanı «sâdık milliyetçi» gençler, nasıl olurda da bu cinayetleri işleyebilirlerdi... Cinayetler, solcuların bir oyunuydu ve şeriatçılara iftira edilivordu.

AP'nin Bilgiççi kanadının destekçisi ve Komünizmle Mücadele Derneklerinin organı durumunda bulunan muhaddesatçı «Bizim Anadolu» «bu ve benzeri cinayetlerin hiç birini sağcılar işleyemez. Memlekette huzur, sükûn ve emniyetin hâkim olmasını temin için herşeye râzı olan sağ cephe böyle ortalığı karıştıracak bir harekete girişir mi» diye soruyordu.

Bu arada, tüm devrimci kuruluşların seslerini yükseltmeleri ve «69 Deniz Subayı Bildirisi»nde yer alan «Ama yetsin artık bu alçakça katliam, bitsin artık bu zulüm... Türkiye'de meydan boş değildir... Yüreklerimizdeki ateş yeter size» biçimindeki sözlerle birlikte, şeriatçı basın, «Devlet nerede?», «İftiraya uğruyoruz» yaygarasını kopartmaya baş ladı.

«Hızlı» şeriatçı Necip Fazıl, devrimci seslerden hayli ürktüğü belli olan Bugün imzalı yazısında, cinayetlerin «Gerçek ve hâlis sağ cephesiyle hiçbir alâkası olamaz» diyerek, kamısınca «hâlis sağcılar»dan oluşmayan Demirel Hükümeti'nin ya da «komünistler»in bu işte parmağı olabileceğini şöyle öne sürüyordu :

«Bu hareket mutlaka devlet ve hükümet çapında bir tesir ve telkin kutbundan başka bir yerden gelemez! Veya... bir komünist oyunu karşısında olabiliriz.»

Ayrıca, Necip Fazıl, devrimci gençleri öldüren şeriatçı güruhtan «gözü kara ve atılgan» diye söz ederek, «Keşke sağ cephenin böyle bir kadrosu olsaydı. Heyhat ki yoktur!» diyordu. Böylelikle şeriatçı yazar, hergün devrimcilere karşı çarşaf çarşaf Endonezya tipi katliam ve cihad çağrıları yapan Bugün gazetesinde şeriatçıların suçsuzluğunu kanıtlayabildiğini sanıyordu.

Öte yandan, İsmet İnönü'nün Parlamenter rejim hepimizin müşterek dâvamızdır» sözlerinden hayli hoşnut kaldığı görülen mukaddesatçı «Bizim Anadolu» şeriatçıların hiçbir yerde anarşi çıkarmadıklarını ve «sağcıların yegâne görevlerinin demokratik rejimi yaşatmak ve daima da demokratik cumhuriyetin yanında yer almak» olduğunu yazıyordu.

«Bizim Anadolu», sağcıların «cici demokrasi»ye bağlılığı konusunda şu kanıtı veriyordu: «Dünyanın neresinde sağcılar ve milliyetçiler kendi seçtikleri bir iktidarı darbe ile düşürecek bir ortamı hazırlamışlardır?». «Cici demokrasi» onların rejimiydi, tutunduklarını dalı nasıl keserierdi?.

Yurt dışındaki Bugün Başyazarı Ergi ise, kabadayılığı elden bırakmadı : «Eli kanlı, kuş beyinli sosyalist serseriler! Sizler nihayet üçbeş çakaldan ibaretsiniz. Siz kim, Ümmeti İslamiyeyle boy ölçüsmek kim...»

İşte, «69'lar bildirisi üzerine, şeriatçı basın böyle bir «suçluların telâşı» içine düşmüştü.

«MAARİFTE KARA GÜN!..»

Yüzbinin üzerinde öğretmen, geçen hatta, yabancı ekstirlerden arınmış, halka dönük ulusal bir eğitimi gerçekleştirebilmek ve kendilerine insanca yaşama koşulları sağlamak amacıyla dört günlük bir ihtar boykotuna girişti. Şeriatçı Bugün gazetesi, boykotun başladığı günü «Maarifte kara gün» olarak ilân etti.

Sabah gazetesine göre ise, boykot, bir kıyam, yâni bir ayaklanma» idi. Bundan böyle hükümet, «bu fesat hareketini» şiddetle engellemeli ve «öğretmenleri cezalandırmalı» idi.

«Onüç bin köyde okul yok, 2 milyon kadar çocuk ilkokuldan yoksun» diye haykıran öğretmenler, şeriatçı Sebah'a göre, «kızıl ve karanlık merkezlerin emrindeki ajanları» idi.

Ulusal bir eğitimde Atatürkçü ilkeleri uygulamayı amaç edinen öğretmenler, yine Sabah gazetesine göre, «beyinleri Moskof sırıngasıyla kızıllaşmış kanunsuzlar» idi.

Bugün gazetesinde, Şule Yüksel Şenler'e göre ise «düzen değişikliği isteğimizin kökü Mustafa Kemal Paşa'ya dayanmaktadır» diyen öğretmenler, «kızıl mikropları» idi.

Bugün gazetesi ise, bildiri yayınlayan subaylara, boykotçu öğretmenlere ve gençliğe, Demirel'in demirden iki elle balyoz indirmesini öğütlemektedir: «Öğretmenlerin solcu bir teşekkül emrinde toplyekün Hükümete cephe almaları, 69 Deniz Subayının «ordu, herşey elden gidiyor, harekete geç!» işaretine benzer bildirisi, askeri talebelerin öğrenci forumlarına katılmaları, solcu grupların ismi ve cismiyle orduyu vaziyete hâkim olmaya çağırmaları, baştan başa tepelerine balyozla inmeyi ihtar edici isyan hareketleridir, ve Demirel, demirden iki elle bu balyozu kaldırıp isyancıların kafalarına indirmedikçe Türkiye'de Hükümet bulunduğuna kimseyi inandıramıyacaktır.»

Atatürk'ün «tek partili demokrasi»si döneminde sesi solu'ları kesilmiş şeriatçılar, «cici demokrasi» sâyesinde onun en kutsal saydığı bir mesleğin mensuplarına böylesine saldırmaya cür'et edebiliyorlardı.

GENÇLİK LİDERİ DENİZ GEZMİŞ'LE BİR KONUŞMA

Uluç Gürkan

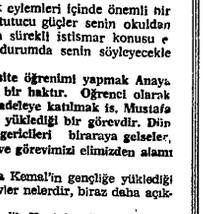

Atatürk'ün ulam bağımsızlık» ülküsünü kendilerine şiar edinen devrimci gençleri sindirmek için cinayet tertiplerine kadar varan planlar yapılıyor şu günlerde. Tertipçilerin baş hedeflerinden biri de gençliğin önde gelen liderlerinden Deniz Gezmiş. Deniz Gezmiş, son olayları şöyle yorumladı:

— Türkiye ekonomisi tam bir çıkmaz içindedir. Zamlara rağmen, bütçenin açığı, 2,5 milyardır. Bu, tutucular koalisyonunun iflâsını açıkça ortaya koymuştur. Tutucu güçler, egemenliklerini uzun süre devam ettiremiyeceklerini anlamış olmanın telâşı içindedir. Devrimci gençlik eylemini engellemek için tertiplere girişmeleri bundandır. Fakat umduklarının tersi olmuş ve bu olaylar bizi daha örgütlü, daha dialiplin li ve daha güçlü eylemlere hazırlamıştır. Tertiplerdeki gençliği ordunun karşısına düşürmek hedefine ulaşamadıkları gibi, devrimci gençlik eylemi, Mustafa Kemalist zinde güçler saflarını birbirlerine kenetlemiştir. Mustafa Kemal adı, geniş öğrenci kitlelerinde daha fazla ağızdan ağıza dolaşır olmuş, forumlarda Bursa Nutku ve Gençliğe Hitabe tekrarlanmış ve bunlar uygulanmıştır. Emperyalistler ve işbirlikçileri, Gazi Mustafa Kemal'in çizginin geniş kitlelerde ve bütün zinde güçlerde yankılanmasından korkmuşlardır bu gün.

— Gençlik eylemleri içinde önemli bir yerin var ve tutucu güçler senin okuldan atılmış olmanı sürekli istismar konusu ediyorlar. Bu durumda senin söyleyeceklerin neler?.

— Üniversite öğrenimi yapmak Anayasa'nın verdiği bir haktır. Öğrenci olarak devrimci mücadeleye katılmak ise, Mustafa Kemal'in bize yüklediği bir görevdir. Dün yanın bütün gericileri bir araya gelseler, bu hakkımızı ve görevimizi elimizden alamı yacaklardır.

— Mustafa Kemal'in gençliğe yüklediği devrimci görevler nelerdir, biraz daha açıklar mısın?

— Türkiye ilk Kurtuluş Savaşından 50 yıl sonra tekrar yarı — sömürge durumundadır. Ve Kemalist bir Cumhuriyetin başına anti — Kemalist politikacılar geçmiştir. Politikacı, anti — Kemalist karşı devrim hareketine yeşil ışık yakmaktadır. Bu koşullarda gençlik emperyalizme ve anti — Kemalist gidişe karşı verilen savaşta so-

(Sonu S. 7 de)

DOĞAN AVCIOĞLU
TÜRK ORDUSU VE AMERİKA 1947 – 1969

IX — SUNAY NİYE DİRENMEDİ?.

Kanatlarda esenkişe sahip bu tanmasla birlikte, Nato'nun topyekün mukabele stratejisi nisbeten bir güvenlik getirmekteydi. Klasik silahlarla cephe, bir Sovyet tazyiki karşısında derhal nükleer silahlara başvurulacağının anlamını böyle bir taarruza kalkışmaktan hasmı vazgeçirecekine inanılmaktaydı. Sovetlerin, nükleer silahlara mukabele görme riskosu karşısında, klasik silahlarla mahalli kazançlar sağlama teşebbüslerde bulunmayacağı düşünülüyordu. Oysa, esnek mukabele adlı yeni Amerikan stratejisi ile hasma, nükleer silahların kolay kolay kullanılmıyacağı garantisi veriliyordu. Böylece eğer sınırdan mahalli saldırılara davetiye çıkarılmış oluyordu.

İşte bu düşüncelerle, askerler 1967 yılına kadar, veni Amerikan stratejisine şiddetle karşı çıkmışlardı. Sunay'ı Genelkurmay Başkanı ve Cumhurbaşkanı iken israrla uyarmışlardı. Ama bütün bu direnişe ve uyarmalara rağmen Aralık 1967'de Demirel Hükümeti, Amerika'nın Nato'ya dikte ettiği veni stratejiyi kabul etmişti.

ASKERLER «TEORİK» DÜŞÜNÜYOR...

Genelkurmay'ın düşünce beyinlerini bu dönemlerde sıkıştıran Sunay, resmi «Bir zaruretin teorik değerlendirmesi» yerine, bütün ihtimaller hesaba katarak işi sağlam kazığa bağlama çabalarını «teorik» bulmaktaydı.

Askerlerin teorik kalmağı iddiası, Haziran'den gelmekteydi. Harbiye ve Nato Temsilcisi Muharrem Nuri Birgi, «Amerika büyük devlet, dünya çapında taahhütleri var dünya çapında düşünmek zorunda Amerika'ya zorluk çıkartmayalım. Amerika bize vahuz bırakmaz. Ovun bozanlık etmeyelim. Mahalli harp olmaz» görüşündeydi. Bu görüş Sunay'a da, Çağlayangil'e de telkin edildi. Bu görüşe uygun biçimde «Amerika'yı güçend rmeyelim» tezlerini bu dönemlerde savunan Sunay, resmi «Bir zaruretin teorik değerlendirmesi» yerine, bütün ihtimaller hesaba katarak işi sağlam kazığa bağlama çabalarını «teorik» bulmaktaydı.

Askerlerin teorik kalmağı iddiası, Haricive'den gelmekteydi. Harbiye ve Nato Temsilcisi Muharrem Nuri Birgi, «Amerika büyük devlet, dünya çapında taahhütleri var dünya çapında düşünmek zorunda Amerika'ya zorluk çıkartmayalım. Amerika bize vahuz bırakmaz. Ovun bozanlık etmeyelim. Mahalli harp olmaz» görüşündeydi. Bu görüş Sunay'a da, Çağlayangil'e de telkin edildi. Bu görüşe uygun biçimde «Amerika'yı güçendir

MUSTAFA KEMAL — TANIYAMADIM...

Ali Ülvi'nin yukarıdaki karikatürü, 10 Kasım 1969'da Cumhuriyet'te çıktı. Çok sevilen ve sayıları Sabahattin Eyüboğlu, bunun üzerine Yeni Ufuklar'da bir yazı yazdı. Sol'un İnönü'yü eleştirmesinin «bindiği dalı kesmek» anlamına geldiğini söyledi. Ulus, değerli aydın Eyüboğlu'nun Yeni Ufuklar'da çıkan ve «Oyumu TİP'e verdim, ama kalbim İnönü'dedir» mealindeki yazısını iktibes etti. Bunun üzerine, Ecevit'in çok sevdiği yakın arkadaşı Orhan Barlas, Gaziantep'te çıkan Sabah gazetesinde Ecevit takımının «yeni devdrimcilik» politikasını eleştirdi. Orhan Barlas'ın yazısını aktarıyoruz :

İLK TAŞ

Orhan Barlas

İsmet Paşa, gençlik hareketlerini «zorbalık» diye nitelediği günden beri, devrimci gençler öldürülüyor

Sabahattin Eyüpoğlu'na

Sayın yazar,

İstanbul'da bir seçkin deneme yazarı ile bir değerli karikatürcü arasındaki anlaşmazlığa, benim bunca yoldan burnumu sokmaya kalkışmamın boyumun ölçüsünü bilmememe sayılacağını düşündüğüm için, ilkin «Ben kimim?», size bunu söylemek isterim. Gerçi UNESCO Haftası için buraya geldiğiniz günlerde bir aksam sizinle yemiş içmişiğiz ya, bunu ansıyacağınızı pek sanmam. Ama bir başka olay var, dışarıdan gazel okuma hakkını bana asıl bu veriyor. Bil mem nice oldu, sanırım 1965 yılında. Yeni Ufuklar'da gene İnönü'yü savunan, hatta övüp göklere çıkaran bir yazınız yayımlanmıştı. O günlerde işi güçlü bıraktım; yazınızın, dizgi baskı olanakları çok sınırlı olan bu gazetede de çıkması için elimden geleni yaptım. Buralarda epeyi bir ilgi de gördü. Şimdi, Yeni Ufuklar'ın Aralık sayısında çıkan yazınızda üzüntü ile kınadığınız kişiler arasında ben de varım. Bu koşullar içinde, yerimi belli etmeyi Antep'teki okurlarıma karşı bir borç sayıyorum.

Sayın yazar, bana kalırsa üç yönde yanılgı içindesiniz. İlkin son aylar içinde sizi üzen solcuların, karşılarına aldıkları yalnızca İnönü değildir. Tüm CHP ileri gelenleridir. İnönü nerdeyse CHP'nin simgesi, söz götürmes güçlü adamı olduğu için şimşekleri üstüne çeker. Sonra CHP'nin de. İnönü'nün de böylesine ağır, acı yergilere, taşmalara hedef olmalarının nedeni geçmişte «yapmanız gerekenleri», eski günahları değil, bugün yapmakta olduklarıdır. En sonra da CHP ile solcular arasında işleri ilk koparan solcular değil, apaçık bu partidir. Sanırım, geçmiş beş on ay içindeki olayları yakında izlememiş olmanız sizi bu yanıl gılara sürüklet.

Benden iyi bilirsiniz, ne Ali Ulvi, ne Turhan Selçuk çok yakın zamanlara kadar İnönü'yü insafsızca taşlamazlardı. Gerek bu sanatçılar, gerekse öbür devrimci karikatürcüler, ne zaman İnönü'yü ele alsalar, bunlarda, bir türlü saygılı, sevgili şaka, bir arkadaşa, bir büyüğe karşı yapılmış ölçülü «takılma» havası bulunurdu. Nadir Nadi'lerde, İlhan Selçuk'larda, Çetin Altan'larda da bu böyleydi. Peki nasıl oldu da bütün bu sanatçılar birdenbire sert, sınırlı, acımasız bir duyguya, eğilime kapılıverdiler?

«YENİ DEVRİMCİLİK» ANLAYIŞI

Bilmem nasıl oldu, kesinlikle ne zaman oldu? CHP bir süre önce uzlaşmacı bir sağ sapmayı, başarısızın, hatta «gerçek devrimciliğin» girişi sandı. Sözde Osmanlılıktan kalma bu «aydın — halk» ikiliği kurmanın kaynakları, ayrıntıları belli. Sonra yavaş yavaş CHP, Türk okumuşları, solcuları ile işleri yavaş yavaş koparmaya başladı. Hesap şu : DP nasıl aydınları karşısına almakla halkın oyunu çuval çuval topladı ise, bunlar da öyle yapacaklar, böylelikle «halka inip, halk içine karışıp» devrimi gerçekleştireceklerdi. Siz buna inanıyor musunuz? En azından böyle bir politikanın CHP'ye yaraşacağını, bu partide başarının dayanağı olacağını sanıyor musunuz?

Kendi payıma, beni derinden kıran bir olayı anlatmak isterim. İmran Öztem'in cenazesine saldırıldığı günlerden birkaç gün sonra. İnönü, damdan düşer gibi, Celâl Bayar'la anlaştığını açıkladı. Hem de kimin aracılığı ile? 27 Mayıs'ın tüm sorumluluğunu en cömerçe» bir aydın sorumluluğu ile, en alçak gönüllü bir efendilik ile yüksclmiş olan Salim Başol'a olmadık saldırıları, sövgüleri, karaçalmaları reva gören bir gazeteci milletvekili aracılığı ile. Derken işler çorap söktüğü gibi birbirini kovalamaya başladı. Eskiden «boy kot ile işçal birdirə diyen İnönü, gençlik hareketleri konusunda «Türk ulusu hiçbir zaman böylesine bir zorbalığa layık olmamıştır» yolu bir demeç verdi Ardından pırıl pırıl öğrenciler için cehennemi bir eşilrek avı başladı. Dayaklar, turtiklamalar, hatta düpeduz cana kıymalar gırla gitti. O günlerde bir devrimci gencin bana «İsmet Paşa konuşmazdan önce bunlar yoktu, işareti o verdi» dediğini anımsıyorum. Siz de inşallı kabul edin bugün Türk güvenlik güçlerinin, hatta Türk hukukçularının çoğunluğu İsmet İnönü'den daha solcu, daha devrimci olabilmeleri olağan mıdır?

SERTEL KUYUDA KALDI

Şu son günlerde olsun bitemk re de bir göz atmalı. Orman suçlarının affını öneleyen Anayasa hükmü değiştirilecek. Bu girişim doğru olabilir. Ama orman suçlarının affı, özgürlük, eşitlik, insancıl duygular filan gibi nedenlerle yapılabilir, ancak «Devrimcilik» adına nasıl yapılabilir, Zekeriya Sertel salt yurduna dönmek, öz toprağında ölmek için iktidara başvurur. Son isteği de geri çevrildi. Celâl Bayar'ı en insancıl kaygılarla kuyudan çıkarmaya çalışan CHP, Sertel için ne yapıyor?

Sayın yazar, şu yukarda yazdığım örnekler, sanmayın ki birer rastantı. CHP'nin soğukkanlılıkla, bile bile yürüttüğü yeni politikanın ürünleridir. Bu politikanın baş kuralı da «aydınları ı, «solcuları ı karşıya atmaktır. Bunların adı bile konmuştur. «Devrim yobazları», «sözde devrimciler.» Gençlik devrimciler ise CHP içinde. Onlar halk çoğunluğunun bin yıllık göreneklerinin, geleneklerinin, törenlerinin, uyutucu inançlarının suyunca gidecekler, böylelikle halktan oy alıp bilmem ne kadar sonra da devrimlere girişecekler. İçinde Ankara'da toplanmış üç beş yöneticiden başka okumuş bulunmayan bir örgütle devrimi gerçekleştirecekler. İnanır mısınız buna, sayın yazar?...

CHP eskiden devrimleri alt yapıya indirmemiş. Üst yapı kurumlarında bırakmış. CHP, kalkınmayı sağlamak için devletin omuz zoru ile zengin yaratmaya kalkışmış. CHP, 1946 ile 1950 arasında dış sömürgeneri yurda ilk buyur eden örgütmüş. Hatta bugün CHP bir yanlış, dayanaksız sosyal demokrasi denemesi yaparmış. Bütün bunlar ve benzerleri belki soğukkanlı bir eleştiri yada inceleme konusu olabilir. Ama hiçbir zaman örkeye, kızgınlığa yol açmazlar. Solcu sanatçıları (Ali Ulvi'yi de tabii) çileden çıkaranlar bunlar değil, CHP'nin son tutumudur. Şu söylediklerimin karşıtlıklarını da bilirim. Diyecekler ki, solcuların bir takımı diktacı'dır. Bunlar CHP'şi kendi amaçları için kullanmak istediler. İlkin solcuların topu böyle değil. Sonra, bir ortak hedef için size işbirliği öneren kimselerin, belirli olmayan art niyetleri için onları düşman sayamazsınız. Solcu, bir belirli savaş doğrultusu gösterir. CHP ekspan da kaçan mı» diye asıl hasmı bırakır, yakındakine yüklenir. Hiç olmazsa sussa ya...

SAĞIN EKMEĞİNE YAĞ ÇALANLAR

Hepsine peki diyelim. Çevrenin her türlü tutamağından yoksun olarak tertemiz ülkülerle çırpınıp duran gençler de mi faşist dikatacı? Bunların toplumsal adaletin «en azı» olan eğitim eşitliğinden, daha güzel, daha halkı bir Türkiye istemekten başka ne suçları var? Sonra bunlar faşist de, CHP merkezine kurulmuş kodamanlar, toprak ağaları mı demokrasiden, özgürlükten yana?.

Sözüm uzadı. Tutucular işbirliği, karşı — devrimciler filan çok söylendi, yazıldı. Bir karikatür de ben ansıyorum şimdi. Kasım'ın 10. günü... Anıtkabir önünde İnönü ile Demirel kolkola. Bunu çizen Turhan Selçuk da haksız mı idi? CHP buncası ile kalsa, neyse ne. Adamlar bu yolu seçmişler, kendilerine hayırlı, uğurlu olsun der geçersiniz. Bir de solculara döner «Gerçek solcu, devrimci bizleriz» diye başkalarını suçlamaya çalım satmaya yeltenirler.

Şimdi lütfen söyleyin sayın yazar, sağın ekmeğine asıl yağ çalanlar kimlermiş?.

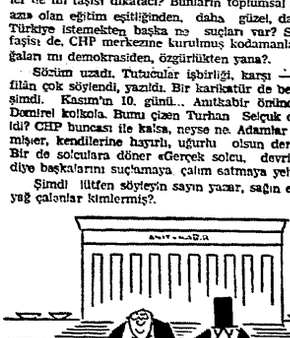

ALTMIŞ YIL ÖNCE BUGÜNKÜ ANADOLU

"Kendimizi hiç aldatmayalım, memleket uçuruma gidiyor!"

Simav, 24 Temmuz 1325

Temmuzun yirminci Pazartesi gecesi saat üçte Sındırgı'dan hareket ettim. Yol olmaması dolayısiyle birçok sıkıntılar çekilerek ertesi gece saat altıda Simav'a ulaşmak mümkün olabildi. Bu ilçe merkezi genel görünüşüyle Bursa'nın küçük bir modeli ise de başka halleri bakımından Osmanlı memleketlerinin en harap, en geri kalmış bir parçasıdır.

Zaten kıyılardan uzaklaşarak Anadolu'nun içlerine gi ridikçe haraplık ve sefalet artmakta, cahilliğin koyulaşmakta olduğu her zaman görülmektedir. Buralarda memleketin yuvarlandığı uçurum bütün acılığıyle canlanıyor, bu düşmeyi hazırlayan nedenler ve etkenler daha iyi anlaşıyorlar. Her şey, hükümet, halk derin bir gaflet uykusu uyuyor.

Yalnız uyumayan, bütün varlıkları kaplayan bir şey vardır ki, o da cahilliktir.

Meşturiyet ilân edilince, yeni çıkmağa başlayan «Tanin» gazetesi, «İstanbul'da herkesin politika hastalığına uğradığını, bütün işin gücün, konuşmaların hep politika üzerine olduğunu; oysa birtakım maliye, tanım, toplum meseleleri karşısında bulunulduğunu; taşraların ne halde olduklarının, köylülerin ne yaptığının, ne istediğinin, memleketin neye muhtaç olduğunun yerinde görülüp incelemesi gerektiğini» gözönüne alarak, bu incelemeleri yapmak üzere Ahmet Şerif adlı bir yazarını Anadolu'ya göndermiş. Anadolu'daki şehir, kasaba ve köyleri dokuz ay (Haziran 1325 - Mart 1326) (1909 - 1910) adım adım dolaşan yazarın gözlemlere dayanan gezi notları (yazar onları «mektup» diye anıyor) gazetede parça parça yayın landıktan sonra, «Anadolu'da Tanin» adiyle ayrıca bir kitap içinde de toplanıp basılmıştır (1326/ 1910). Kitabın başına eklenen tanıtma yazısında, «Hürriyetin başlangıcında Türkiye'nin ne halde bulunduğunu göstereon önem li bir belge» olduğu ve o zamanın «en kıymetli bir tanığı halinde ilelebet elde gezecağı» belirtilen eser, bugün de ibretle okunmağa değer. 1908'deki Anadolu ile 1969'daki Anadolu arasındaki korkunç benzerliğin ve aradan geçen 60 yıl içinde bir adım olsun ileriye gidilememiş olmasının nedenleri üzerinde durulması gerekir. 336 sahifelik bu büyük eserden dilini sadeleştirerek seçtiğimiz parçalara «Altmış Yıl Önce Bugünkü Anadolu» adını verirken, yurdumuzun bir türlü değişmeyen ve değiştirilmek istenmeyen alınyazısına işaret etmiş oluyoruz.

İlk olarak, mektuplardan birinin bütününü veriyoruz.

C. K.

MEMUR YİNE O MEMUR...

Hükümet burada görevini yapmıyor. Yalnız dıştan bir değişiklik var. Yoksa idare yine aynı idare, memurlar yine o memurlardır.

Hiç olmazsa vicdan ve yurt severlik görevlerini anlamaları gereken bu memur taslakları yine alışkanlıklarını bırakmayarak kasıla kasıla kasıla saat beşte hükümet dairesine teşrif ve bir saat çeneçalmakla keyiflerini çarttıktan sonra bitevi ye, ahenkli çıtırdısıyle insana ninni etkisi yapan büyüleyici kalemlerini mürekkebe batırmak lütfunda bulunmuyorlar ve bu ağırlık ve yavaşlık, arada birkaçı bir yere gelerek kurulan sohbet toplantılarının araya katılan neşesiyle saat ona kadar sürdükten sonra herkes dışarı can atıyor. Bu hal her gün için böyledir. Bu rada idare değişikliğinin yalnız dilere serbestlik, açıklık vermekten başka hiç bir etkisi yoktur. Taşra hâlâ kümet memurlarının başın da, çalışkan, sert ve tuttuğunu koparır bir hükümet pençesi bulunmadıkça bu halin değişmesi de mümkün değildir. Fakat şu da önemle gözönüne alınmalıdır ki, şikâyet ettiğim bu memurların içinde yüz kuruşa kadar aylıklı ve üzerine rine korkunç bir vazife yüklü yüklenmiş memurlar da vardır. Meselâ Simav Polis memuru altmış beş, yetmiş lik bir zattır. Otuz yılı aşkın bir süreden beri polislik eden bu memur, talihsin açık gitmesi sayesinde üç yüz kuruş aylığa kavuşmuş. İlçenin polisi, savcısı odur; kanun hükümlerini yerine getirecek, kanunun haklarını koruyacak, memleketin düzen ve güvenliğine dikkat eyleyecek odur.

Her posta ile ayrıntılı, hemen yapılması istenen bir çok emirnameler bu memura bildirilir. Zaten bu emirleri gönderen ileri gelen memurlar bunlardan yüzde sekseninin masa gözlerinde, paketlerde unutulmağa mahkum olduğunu bilirler, fakat bu bilgi her posta yığın yığın parlak, şiddetli emirnamelerin gelmesine engel değildir

Evet, yetmiş yılın yorgunluklarının yüklü altında bellibüklümüş bir memur; en seçkin görevler ve üç yüz kuruş aylıklı! Hele bir suç üstü olunca için hoş yanı işte o vakit başlar. Soruştur ma memurları suç yerine gidecekler, fakat para yok.

Mal Müdürü havale olmadığı için bir para veremeyece ğini kesinlikle bildiriyor.

Artık daireler ve memurlar arasında bir tartışmadır açılır. Oysa gerekli masrafların köyden alınması uygun görülerek yola çıkılır. Oysa geçen şu birkaç gün, suçun niteliğini değiştirmiş, soruşturmayı son derece zorlaştırmıştır. İşte hakkın korunması, adaletin dağıtılması!

ORMAN YANGINLARI

Başka bir perde: Ormanlar.. Simav ilçesi içinde aşağıyukarı çevresi on dört saat uzayan Akdağ, on dört saat uzunluğunda Eğrigözdağı, beş saat uzayan Gökçükdağı, yedi saat uzunluğunda Demircidağı adında dört büyük orman vardır ki bunların korunmasına, yangın çıkınca hemen söndürmesine ve bütün işlerine bakmakla görevli, iki yüz kuruş aylıklı bir orman piyade kolcusudur. Bu memur bir dev bile olsa yine kendisine verilen görevi yapma olanağı bulunmadığını elbette merkez de bilir. En son defa Akdağ ormanında çıkan, Temmuzun üçünden yirmisine kadar süren yangında ormanın aşağıyukarı beş saatlik çevresinde 2711 dönümlük kısmı ateşin yayılma dairesi içinde kalmış ve aşağıyukarı 152200 ağaçtan 79930 tanesi büsbütün yanıp 72270 tanesine hem ne kadar ateş sıçramışsa da dalların yanmaması dolayısiyle, büyümelerine engel olmayacağı umulmuştur. Bu yangının çıkış nedeni ve çıkaranları hakkında şimdiye kadar hiçbir soruşturma yapılmamıştır.

Bu konuda bana bilgi veren zat yangının çıkma nedenini şöylece sıraladı: Ormandaki ağaçları kırarak başka bir yere taşımak elden geldiği için köylü maksadını sağlamak düşüncesiyle bile bile bu ağaçları yakar ve yangın bütün ormanı sarar. İkincisi, yaylalara yaz lamak üzere çıkan aşiretler sırf hayvanların otlamasını kolaylaştırmak için çam ağaçlarının diplerine döküleri kuru yaprakları yakarak yangına sebep olurlar.

Üçüncüsü, sürüleri güden çobanlar kahve, süt vs. pişirmek için yaktığı ateşi el duğu gibi bırakır ki bu da çoklukla yangının çıkmasına yol açar. Bir de ahali özel ihtiyaçları için kesecekleri ağaçların kesiminde usule uymadıklarından, bir ağaç seçinceye kadar bir çok büyük ağaçları kesip bırakırlar ki, bunlardan yarar lamılamaz ve zamanla kurumaları ateşin yayılmasını çok kolaylaştırır. Hattâ bu ağaçların kabukları döküleı kav halini aldığından bir sigara yüzünden bile ateş alarak yangına meydan verdiği olmuştur. Bu gibi dikkatsizliklerle yangın çıkmasına ve ormanın harap olmasına yol açan kimseler tutulup hükümete teslim edildiğinde, gerekli kanun işlemleri Kaymakamlıkça uygulanmayarak hiç ceza ve rilmeden salıverildikleri kaç kere görülmüştür.

HURRİYET BİR DIŞ YALDIZDIR....

İşte hükümetin hangi dairesine gidip o sahte ve yalancı perdeyi kaldırsanız gözünüze çarpanlar üzüntünüze yol açan haller hep böyledir. Otede ise insanlığın dan habersiz, gözleri cahilliğin körlüğü ile kapanmış, en büyük kaygısı bir yıllık yiyeceğini hazırlamaktan ibaret, hükümetin yaptıkları ni keramet zanneder, az şey le yetinir, bununla birlikte fazileti ahalî var. Öyle ahali ki, yiyecek bulamaz, gene de vergisini ödemeğe çalışır. Bu ilçenin vergi toplamada en çok başarı gösteren merkezlerden biri olduğu ayrıca dikkate değer.

Köylü yaz mevziminde yemeklik için arpa vesaire gibi seçerli zorlukla bulabilir se de, kış gelince iş değişir: kış mevsiminde bu ilçede özellikle Dağardı bucağında ahalinin hemen yüzde sekseni yiyeceklerini şöyle hazırlamak zorundadırlar: Mısır koçanlarını taş dibek içinde tokmakla dövüp ufalıdıktan sonra fırında kavururlar, sonra tekrar dibekte dövüp kalburla elerler, bu elenmiş buğday bulyükliğündeki taneleri biraz arpa yahut bozacıların kurulduğu darı ile karıştırarak değirmende öğütürler, bundan meydana gelen un la ekmek yaparlar. Yahut meşe ağaçlarında bulunan palamut cinsinden pelitleri toplayarak dibekte dövdükten sonra su ile karıştırırlar, yirmi dört saat sonra bunu sıkarak suyunu çıkarırlar, fırında kurutup değirmende de öğüttükten sonra un elde ederler. Asma cubuklarından yaptıkları un için de ayrı işlem tekrar edilir. Fakat zavallı köylü bunda da rahat değildir.

Köylerde bazı nüfuzlu kimselerin, zorbaların pençeleri buraya da yetişir, köylü bu yiyeceği de bulamaz. O vakit kırlardan topladığı otları biraz unla karıştırıp kaynatarak bulamık bir su halinî alan bu çorba ile açlığını bastırmağa çalışır.

Şu yoksulluk ve sefalet yüzünden ölenlerin olduğu da söylenmektedir. Hattâ birkaç ay önce Simav kasabasının Hisarardı - mahallesinde bir kadının bir iki gün evinden çıkmaması ve bir çocuk ağlaması işitilmesi üzerine eve girerler. Kadının açlık yüzünden öldüğünü, küçük çocuğun da anasının göğsüne kapanarak memesini emdiğini görürler.

Taşranın genellikle hali böyledir. İstanbul'da gösteriş ve şatafat içinde yaşayan iş başındaki efendilerimizi dikkate ve insafa çağırırım. Feryat eden bu zavallı ulusun yardım dileyen sesini siz niçin ve vakit işitilecektir?

Memleketin hayatını kaplayan bu yerleşmiş hastalığın tedavisi için süslü koltuklarda kurulup oturarak kâğıtlar dolusu emirler imzalamak yetmez. Dışarı çıkmalı, hastalığın kaynağını bulmalı ve tedavi çarelerini aramalıdır. Yoksa kendi kendimizi aldatmayalım, bugün taşrada meşrutiyet bir dış yaldızdan başka bir şey değildir. Ne hükümet, ne eğitim, ne adalet, hiç bir şey yok.. Evet, kendimizi olsun aldatmayalım ve bilelim ki memleket müthiş bir uçuruma doğru koşuyor. (s.25—30).

Gelecek yazı :
EŞRAF

Amerika'da Lozan Tartışmaları

AMERİKALI PROFESÖR HART, TÜRK ORDUSUNUN YUNANLILARDAN KURTARDIĞI İZMİR'DEN «E S İ R Ş E H İ R» DİYE SÖZ EDİYOR!

Yakın Doğu bakımından bugüne kadar hiç bir anlaşmada bundan daha kesin ve Ermenilerin haklarını yürütülmesini herhangi bir büyük devlerin kevfi idaresi verine uluslararası bir kanuna bağlayan hiç hüküm bulunmamaktadır.

Bizim Anlaşmayı imzalamamızda bu belirli hükmün yürürlüğe girmesini önleyecek hiçbir şey yoktur Şayet buna ek olarak Ermenilerin haklarına inanan Mr. Gerard ve arkadaşları Birleşik Devletlerin Anlaşmanın bu hükmüne imza koymasını isterlerse, ve Amerikan kamuoyunu imza koyması gerektiğine inandırabilirlerse, Yakın Doğu'da milli düşmanlıkları önlemek istevenlerin candan işbirliğini kazanacaklardır. Fakat bu noktadaki izolasyonist duygu yenilemezse, bu Anlaşmayı Ermenileri korumuyor diye reddetmekten bahsetmek lüzumsuz olacaktır.

Bir dakika zamanım kaldığı için bir tek noktaya daha temas edebileceğim. Şavet Birleşik Devletler, eskimiş ön yargılar ya da milî gurur ya da kendisine miras kalan Türk düşmanlığı yüzünden bu anlaşmayı bir başkanlık seçim yılında reddederse, Amerikan halkının başkan seçimi arefesinde taahhüt ettiği herhangi bir yükümlülüğün bir uluslararası yükümlülüğün üzerine yazıldığı kâğıt kadar değeri olmadığı hakkında doğru ya da yanlış kanaatin bütün milletler arasında yayılmasını önlemek kabil olmaz. Ve şayet Anlaşma reddedilecekse bu gibi ön yargılar ya da milli gurur ya da herhangi partizan düşünceye değil ihtiva ettiği değerlere istinaden reddedilmesini teklif ederim.

Başkan : Bugün herkes kendine ayrılan zaman içinde konuşmasını bitiriyor. Dinleyiciler arasında parlak nutuklar hazırlamış olanlar var sa, bunları tartışmalara ayrılan sürede verebilmeğe vakit bulabileceklerdir.

Bundan sonraki konuşmacı Büyükelçi Mr, Gerard, bugün maalesef buraya gelemeyen Harvard Üniversitesinden Prof. Albert Bushell Hart 'in bir mektubunu okuyacak.

Mr. Gerard : Harvard Üniversitesi Idare Hukuku Profesörü Albert Bushell Hart'ın mektubunu okuyorum.

3 Nisan 1924

Sayın Mr, Gerard,

Üzerinde henüz karara varılmamış Türk anlaşmasının Cumartesi günü yapılacak görüşmelerine katılmak, benim için bir şeref olacaktı. Maalesef teşbit edilen gün Cambridge'de bırakamıyacağım akademik görevlerimin olduğu gün dür.

Birleşik Devletler Senatosu nun Amerikan halkının menfaatlerinin temsilcisi olarak Anlaşmanın reddedilmesini bir görev addetmesi gerektiği hakkındaki görüşlerimin ana hatlarını kısaca belirtmeme izin vereceğinizi ümit ederim. Bu, Bakan ve Anlaşma müzakerelerine katılanlara karşı gelmek şeklinde telâkki edilmemelidir. Memleket, kamu görevlilerinin hiz metlerini takdir etmektedir; fakat anayasa sık sık ortaya çıkan nedenler dolayısıyla Senatörlerin üçte birini ikna eden bulunduğu takdirde tasdik durdurma yetkisini Senatoya vermiştir. Geçmişte böyle davranmakla memlekete büyük yararlar sağlandığının örnekleri çoktur. Örneğin Aralık 1900'de Senato Büyük Britanya ile Hay — Pauncefort Anlaşmasını onaylamayı reddettiği zaman, Bakan Hay diplomatik dünyanın sonu geldi sanmıştı. Fakat şimdiki Dışişleri Bakanı gibi kabiliyetli ve makul bir adamı olduğundan Anlaşmayı Senatonun salik verdiği biçimde değiştirme yolunu seçti ve sonuç olarak birkaç ay içinde Birleşik Devletler için daha yararlı ve daha devamlı nitelikli haiz bir yeni Anlaşma yapıldı.

Söz konusu anlaşmayı İstanbul Boğazındaki statü değişikliğini yaratan Birleşik Devletler 'değildir. Cemiyeti Akvamın Birleşik Devletlerin bu topluluğa katılmayı reddetmesinden beri yediği en kötü darbe, Avrupa devletlerinin Türklerle kendi özel çıkarları için bir Lozan Antlaşmasıyla onları izlemeye mecbur tutabileceklerini düşünebilmelerinin meydana çıkmasıdır. Birleşik Devletler dip'o masi tarihinin hiçbir devrinde bir anlaşmanın başka milletlerin çıkarları, tavizleri ve aşağılık teslimiyetleriyle bu kadar saptırılmasına izin vermemiştir.

Anlaşmanın ichinde söylenebileceklerin çoğunu dinledikten ve okuduktan sonra şu kanıya vardım ki. esas hatâ Antlaşmanın Türkiye'de gerçekte mevcut olmayan, hiç bir zaman olmamış olan ve muhtemelen hiçbir zaman olamıyacak olan bir durumun var olduğunu farzetmesindedir.

(Sonu var)

SAHNE

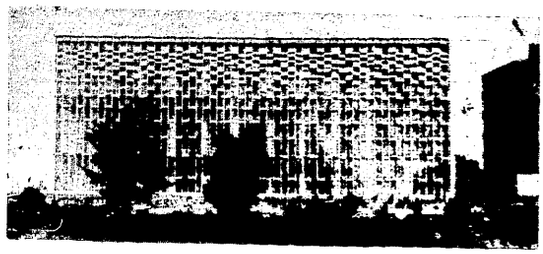

"KÜLTÜR SARAYI,, MI "SARAY OPERA VE TİYATROSU,, MU?

Adalet Ağaoğlu

BAKANIN OPERA KORKUSU!

İstanbul Belediyesinin başlattığı ve yıllar sonra Bayındırlık Bakanlığının uçlattığı İstanbul Operası'nın adı «İstanbul Kültür Sarayı» olarak değiştirilince bu konuman «abide» önce sahiplik kavgasına sahne oldu. Sonra da millet burasını içinde çok çeşitli kültür faaliyetlerinin yer alacağı, halka açık sahici bir kültür yuvası sandı.

Yapımı 1946'da başlıyan saray İstanbul Belediyesinin yoksulluğu nedeniyle yarı yolda kalmış, 1966 ya da 67 de çaresizlikten Bayındırlık Bakanlığına devredilmişti. Bayındırlık Bakanlığı İstanbul'a «şan» yerine giderek yüzkarası olmaya başlıyan yapının tamamlanması için 1966 — 1967 bütçesinden yirmi milyon lira ayırmıştı. Ancak bu yirmi milyon lira ayrılırken zamanın Bayındırlık Bakanı Orhan Alp'i bir düşünce almış, yapının tamamlanmasına ayrılan bu paranın, memleketin yol, köprü, su vb. gibi en hayatî önemde ihtiyaçları dururken bir operâ binasına harcamasının bazı çevrelerde tepkiye yol açabileceğini hesâba katmaya başlamıştır. Konu tartışılırken Orhan Alp yanında bulunanlara bu endişesini açıklamış ve «Beyler, gelin biz bu binanın adına opera demekten vazgeçelim. Opera dersek şimdi başımıza bir yığın gürültü çıkar. Biz buraya başka bir ad bulalım» demiştir. Orhan Alp Bakanlığı sırasında İstanbul Köprüsüne «Millet Köprüsü» falan gibi bir ad uydurıverme yi akıl edemedi ama, yapımının yirmi milyon lira ile tamamlanması işini kendi bakanlığı üstüne aldığı opera binasına yine kendisi bir ad buldu: «Binanın adı bundan böyle Kültür Sarayı olsun» dedi. «Biz buraya Kültür Sarayı dersek kimse pek fazla ses çıkaramaz. Kültür dediğiniz herkes için. Anlamı daha geniş.» Gerçi «saray» sözü üstünde epey duruldu ama Orhan Alp «Sarayın «abide» anlamına geldiği gerekçesi ile buna itirazlarını istemedi. Böylece «İstanbul Operası» «Kültür Sarayı» oluverdi.

Orhan Alp'in ad babalığını yaptığı binanın yapımı başlan dığından 23 yıl sonra uçlandı. Ve 1969 Nisanında da, bir opera binası olarak nasıl açılacaksa aşağı yukarı o biçimde açıldı. İstanbul'un süslü beyleri ve hanımlarıyla Ankara'nın «hükümet erkanı» daha ilk gününden «Kültür Sarayı» nın kimler için yapıldığını açıkça ortaya koydular. Sarayın işletilmesi Milli Eğitim Bakanlığına verilmişti. O zamanın Milli Eğitim Bakanı Ertem her ne kadar sarayın açış konuşmasında, tıpkı Alp'in duyduğu endişeye benzer bir endişe ile «Devlet sahnelerinin yanısıra başarılı ve seviyeli çalışmalarıyla sahne sanatlarımızın gelişmesine hizmet eden başka topluluklar da, belirli zamanlarda tertip edilecek tiyatro festivallerine katılmak suretiyle bu sahneden faydalanabilecektir» demişse de bu sözlerin, doğabilecek olan bazı tepkileri daha başından uyutmak için söylendiği apaçık ortadadır. Sarayın, Milli Eğitim Bakanlığının tasarruflu altında belli bir azınlığın «kültürlen mesine» yarıyacağı çoktan belli olmuştur. Bakanlık «özünde samimi olsaydı sarayı bir festivale açabilirdi. O «belli zaman» işte bu belli zamandı. Bu festivale sırasıyla Türkiyedeki bütün tiyatro toplulukları katılabilirdi. (Ama bakalım bu topluluklar «başarılı ve seviyeli çalışmalarıyla sahne sanatlarımızın gelişmesine hizmet ediyorlar mı? Yaa. Bunu da Milli Eğitim Bakanlığı değerlendirecek kendi doğrultusunda). O gösterişli açılıştan bu yana, daha dün kadar hemen hiç bir faaliyetin yer almadığı (pardon — Kanser Kongresi mi ne toplandı ya—) bu sarayda öğrenci tiyatro festivalleri, sanat forumları, halk folklor şenlikleri de düzenlenebilirdi. Halk bu şenliklere çok ucuz bir bilet karşılığı girebilir, sekiz aydır üç bir gelir getirmeyen, sadece yıpranan bu sarayı sahiden kendisi için yapılmış bir kültür yuvası olarak benimseyebilirdi.

MUHSİN ERTUĞRUL'UN ÖĞRENCİLERİ GİREMEZ

Bu aydan başlıyarak yalnız Devlet Opera Balesinin ve Devlet Tiyatrosunun Ankaradaki temsilleriyle dönüşümlü olarak ziyaretine geldiği bu saray gerçekten halka ve bütün değerli sanatçılara açık olsaydı Milli Eğitim Bakanlığı Türk Tiyatrosunun bir numaralı sanatçısı ve Tiyatro Adamı Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılı'nın, onun yetiş tirdiği bütün sanatçıların ve sanatçı arkadaşlarının katılmasıyla burada kutlanmasına izin verebilirdi. Oysa Bakanlık bu yolda yapılan müracaata uzun süre hiç bir karşılık vermemiş, kutlama gününün çok yaklaştığı şu günlerde de «Sarayı İşletme Komitesi»ne üstüste yazdığı iki emirle «Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılı'nın, onun yetiş tirdiği bütün sanatçıların ve Tiyatro Adamı Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılını kendi uygun gördüğü bütün sanatçıların ve sanatçı arkadaşlarının katılmasıyla burada kutlanmasına izin verebilirdi. Oysa Bakanlık bu yolda yapılan müracaata uzun süre hiç bir karşılık vermemiş, kutlama gününün çok yaklaştığı şu günlerde de «Sarayı İşletme Komitesi»ne üstüste yazdığı iki emirle «Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılı'nın, onun yetiştirdiği bütün sanatçıların ve sanatçı arkadaşlarının katılmasıyla da sadece bizim katılmamızla — yani Devlet Opera ve Tiyatrosunun — 26 Aralık 1969 gününü bir temsille kutlanacaktır» şeklinde kesin talimatta bulunmuştur. Yani Muhsin Ertuğrul'u sadece Bakanlığın uslu çocukları bir temsil le kutlayabilecekler, bu kutlamada kendisinin temelini attığı ve içinde yıllar yılı biz met ettiği İstanbul Şehir Tiyatrosunun, oradaki yakın sanatçı arkadaşlarının ve öğrencilerinin hiç bir yeri olmıyacaktır. Milli Eğitim Bakanlığına sorarsanız «Muhsin Ertuğrul'a büyük saygıları vardır. Bunun için de işte onun 60. Yılını kutlamaktadırlar.» Böylece ne şiş yanacaktır, ne kebap. Gel gelelim İstanbul'da Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılını kutlamak üzere 15 Mayıs 1969 da bir «Kutlama Komitesi» kurulmuştur. Bu komite, bu büyük Tiyatro Adamı'nın 60. Sanat Yılını kutlamak için altı aydır bir program üzerinde çalışmakatdır. Hazırlanan programa göre kutlama müzik ve tiyatro olmak üzere iki dalda gerçekleştirilecektir. Kutlama programında Muhsin Ertuğrul'un en eski, en yakın sanatçı arkadaşından en son öğrencisine kadar her kuşaktan ve her topluluktan sanatçı yer alacaktır. Programda Devlet Opera ve Tiyatrosuna da geniş yer ayrılmıştır. Programın gerçekleştirilmesi için en uygun yer de hiç kuşkusuz Kültür Sarayı olacaktır. Madem ki 1969 Nisanında, saray'ın açılışı dolayısiyle nutuklar çeken büyüklerimiz bu sarayda «başka değerli topluluklarını da, belli zamanlarda tertip edilecek festivallerde bu sahneden yararlanabilecek» gini» söylemiş, buna söz vermiştir, her ülkede pek çok yetişmeyen bir büyük sanatçının 60. Sanat Yılını kutlamaktan daha öte de «belli zaman» olamıyacağına göre, elbette Kültür Sarayı böyle geniş bir programın gerçekleştirilmesine seve seve ve gururla kapı larını açacaktır. İstanbul'da ki hazırlık komitesi işte böyle bir iyi niyetle ve inançla kolları sıvamış, Milli Eğitim Bakanlığına Haziran ayın da yazdığı dilekçeye bir kar şılık alamamış olsa da Bakanlığın görevlendirdiği «Sarayı İşletme Komitesi»nin üstüste verdiği sözleri, aldığı kararları yeterli görmüş ve yine Bakanlığın Resmi Komitesi'nin sözü üzerine hazırlanan programı 26 ve 29 Aralık gecelerinde olmak üzere Kültür Sarayında halkın karşısına çıkarabileceğini sanmıştır. Oysa işte, kutlama günlerinin pek yaklaştığı şu sıralarda sarayı işletme komitesi Bakanlıktan gelen resmi emir üzerine Muhsin Ertuğrul'un 60. sanat yılını kutlama komitesi»ne karşı yalancı çıkmıştır. Hazırlanan program Kültür Sarayında uygulanamıyacaktır. Devlet Opera ve Tiyatrosundan gayrı hiç bir topluluk ve hiç bir sanatçı çok önemli bir kutlamaprogramı dolayısiyle dahi olsa sarayın sahnesine adımını atamıyacaktır. (Olsun, kongre yapılır gübre sanayiini geliştirme üstüne). Bakanlık sade ce 26 Aralık 1969 gecesi Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılını kendi uygun gördüğü bütün sanatçıların ve sanatçı arkadaşlarının katılmasıyla burada kutlanmasına izin verebilirdi. Oysa Bakanlık bu yolda yapılan müracaata uzun süre hiç bir karşılık vermemiş, kutlama gününün çok yaklaştığı şu günlerde de «Sarayı İşletme Komitesi»ne üstüste yazdığı iki emirle «Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılı'nın, onun yetiştirdiği bütün sanatçıların ve sanatçı arkadaşlarının katılmasıyla da sadece bizim katılmamızla — yani Devlet Opera ve Tiyatrosunun — 26 Aralık 1969 gününü bir temsille kutlanacaktır» şeklinde kesin talimatta bulunmuştur. Yani Muhsin Ertuğrul'u sadece Bakanlığın uslu çocukları bir temsil le kutlayabilecekler, bu kutlamada kendisinin temelini attığı ve içinde yıllar yılı biz met ettiği İstanbul Şehir Tiyatrosunun, oradaki yakın sanatçı arkadaşlarının ve öğrencilerinin hiç bir yeri olmıyacaktır. Milli Eğitim Bakanlığına sorarsanız «Muhsin Ertuğrul'a büyük saygıları vardır. Bunun için de işte onun 60. Yılını kutlamaktadırlar.» Böylece ne şiş yanacaktır, ne kebap. Gel gelelim İstanbul'da Muhsin Ertuğrul'un 60. Sanat Yılını kutlamak üzere 15 Mayıs 1969 da bir «Kutlama Komitesi» kurulmuştur. Bu komite, bu büyük Tiyatro Adamı'nın 60. Sanat Yılını kutlamak için altı aydır bir program üzerinde çalışmakatdır. Hazırlanan programa göre kutlama müzik ve tiyatro olmak üzere iki dalda gerçekleştirilecektir. Kutlama programında Muhsin Ertuğrul'un en eski, en yakın sanatçı arkadaşından en son öğrencisine kadar her kuşaktan ve her topluluktan sanatçı yer alacaktır. Programda Devlet Opera ve Tiyatrosuna da geniş yer ayrılmıştır. Programın gerçekleştirilmesi için en uygun yer de hiç kuşkusuz Kültür Sarayı olacaktır. Madem ki 1969 Nisanında, sarayın açılışı dolayısiyle nutuklar çeken büyüklerimiz bu sarayda «başka değerli topluluklarını da, belli zamanlarda tertip edilecek festivallerde bu sahneden yararlanabilecek» gini» söylemiş, buna söz vermiştir, her ülkede pek çok yetişmeyen bir büyük sanatçının 60. Sanat Yılını kutlamaktan daha öte de «belli zaman» olamıyacağına göre, elbette Kültür Sarayı böyle geniş bir

ELİNDE SİHİRLİ DEĞNEK YOK Kİ...

Konur Ertop

Kaynağından uzaklaşan, halkından kopan sanat ne kadar işlenirse işlensin, çağının gerçeklerine, toplumun, bireyin sorunlarına ne kadar eğilirse eğilsin, yaşama gücü taşımıyor. Bütün büyük sanat eserleri, bütün klâsikler halk kaynağına dayanmaktadır. Oncü sanat daima bir laboratuvar çalışması olarak kalmakta; getirdiği işaretler, ancak halktan alınma malzemeyle birleşince gürbüz sanat eserleri doğmaktadır. Bugün Türk sahne sanatı da bu düşünceyi benimsemiştir. Geleneksel tiyatromuz bütün yönleriyle araştırılmakta; tıpkı eski, konusu, işçiliği halka dayanan bir tiyatronun gerçekleştirilmesine çalışılmaktadır.

Bu deneyler yapılırken İstanbul Şehir Tiyatrosunda İtalyan Renato Padoan tarafından sahneye konan Yalancı oyunu birçok yönüyle dikkati çekiyor.

Tiyatromuz Goldoni'nin yabancısı değildir. Birçok oyunu bütün dünyada olduğu gibi bizde de defalarca sahneye konmuştur. Bu defaki oyunun özelliği, Goldoni'nin usta bir vatandaşı tarafından sahneye konmasıdır. Renato Padoan, Yalancı'yı sahnelerken kahramanın kişiliği üzerinde özellikle durmağa çalışmıştır.

Program dergisindeki yazısında bu noktaya dokunuyor.

Fakat elindeki imkânlar ve oyuncularla başarıya vardığı söylenemeyecektir. Nasıl bir yalancıdır Lelio? Sadece fırsatçı bir düzenbaz mı? Yalanına kendi de kanan bir saf dil mi? Fantezisinin zengin dünyasıyla coşanlardan biri mi? Atacan Arseven'in Yalancı rolündeki oyunundan bunlara karşılık bulmak mümkün olmuyor.

Yalancı üzerindeki yorume kaldırımca ortada görülebilir entrika komedisi kalmaktadır. Gelinlik genç kızlar, utangaç, fedâkâr, âşık, üçkâğıtçı damat adayı, fırsat düşkünü kaynbabalar, fırıldakçı uşaklar burada da komedinin Plautus'tan beri devam eden kadrosunu meydana getiriyorlar. Muzipçe kurnazlık lar, karşılıklı yanlış anlamalar, aksi tesadüfler birbirini kovalıyor.

Oyunun önemi tabii bunlar dan ileri gelmiyor. Komedinin asıl dikkate değer yanını halk tiyatrosuna dayanan üslûbu meydana getiriyor.

Eseri sahneye koyan Renato Padoan, Cafoscari üniversitesinde görevlidir. Bu üniversitenin öğrenci tiyatrosu Istanbul'daki gençlik tiyatrosu festivallerinde Commedia dell'Arte'nin başarılı uygulamalarını göstermişti. Zanniler, Pantolone, Il Dottore bir renk cümbüşü ortasında öğlip bükülüyor, hoplayıp zıplayarak hareketin içinde müzahı veriyorlardı. Vücutların, seslerini akıl almaz ustalıkla kullanıyorlardı. Jean — Louis Barrault'nun Arte komedisi için dediği gibi bedenin, nefesin, sesin, yüzün ve ellerin yardımıyla yepyeni bir dünya kuruyorlardı. İtalyan tuluat oyunu bu araçlarla gene Barrault'um dediği gibi bir yandan hayatı her defasında yeniden yaratır öte yandan da seyircisiyle aralıksız ilişkiler kurar. Onun tepkilerine, kavrayışına göre şekille nir.

Bizim sanatçılarımızla çalışarak sahnemizi Cafoscari öğrencilerinden gördüğümüz dengeli ve zengin oyun gibi bir deneyden geçirmek için Renato Padoan 2,5 ay çalışmış. Bu emeklerin büsbütün boşa gittiği söylenemez.

Tabii yorumda olduğu gibi oynayışta da aksayan yanlar yok değildir. Padoan ne yaparsa yapsın eldeki malzemeyi değiştiremezdi. Sihirli değneği olmadığı için mucizeler yaratamazdı. Uşaklar (Rauf Ulukut, Necdet Yakın) kaup gibi kendilerini yerden yere at mayacaklar, ağırlıklarını silip parmak uçlarında hareket edecekler, ölçülü taklalar atacaklardı. A. Arseven, Yalancı rolünde hiç durmadan omuzlarını titretmeyecek, parmaklarını gerip eliyle havada eşit daireler çizmeyecek, yaylanıp yarım dönüşler yaparak hep aynı hareketleri tekrarlamayacaktı. Buna karşılık Ergun Köknar'ın Dr. Blanzoni rolünde, Ismet Ay'ın Pantalone rolündeki oyunları ise müthiş bir başarıya ulaşmıştı. İki sanatçının da hareket zenginliği, seslerini kullanış ustalığı sahnemizin yüzünü ağartacak ve oyunun aksayan bütün yönlerini bağışlatacak ölçüdeydi.

Yalancı oyunu sahneye konurken Şehir Tiyatrosunda bir de Italyan Tiyatro Maskeleri sergisi açıldı. Donato Sartori, Commedia dell Arte nin en belirli aracı olan maskelere ait kendi yaptığı 60 kadar örneği sergiledi. Sanatçı nın Rönesanstan beri yapılan maskeler üzerineki titiz çalışması tahta, deri plastik mad de işçiliğiyle birleşip usta ma h ürünler yaratmıştı. Belli tiplere ait tam ve yarım mas keler tiyatro dili kadar plâstik sanat bakımından da değer taşımaktaydı.

Sergiyle oyunun biraraya gelmesi Goldoni, tiyatrosunun daha yakından tanınmasını sağladı. Goldoni XVIII. Yüzyıl Italyan tiyatrosunda öncü sayılıyordu. Italyan sahnesini elinde tutan Commedia dell' Arte tulûat oyunlarına karşı mücadeleye girişmişti. Fransız tiyatrosunun etkisiyle, Italyan halk tiyatrosunda tekniği yenileştirmek istiyordu. Bu amaçla oyuncuların mas ke takma âdetini kaldırdı. Role uygun olarak kılık değiştirme usulünü getirdi. Moliere gibi toplumsal yergi plânını geçmemiş karakterler ya ratamamıştı. Hafif, alaycı bir anlatışla kibar çevrelerin yer gisinden öteye geçememişti. Bugün eserinde yaşayan, bu günelen şeylerin kendi getirdiği yeniliklerden çok eski halk komedisinden kalan yönler olması dikkati çekmekte dir.

Fuayedeki sergiyi görenler bundan dolayıdır ki Goldoni nin anlayışından uzaklaşarak, Yalancı'yı asıl geleneğe dayanan araçlarla, maskeler le seyretmek isteğini duydular. Bizim tiyatromuzda da birgün Batı etkisindeki yeniliklerin değil mutlaka gelenekseel halk tiyatrosuna ait özelliklerin ön plâna geçece ğini düşündüler...

BİR TÜRK DİLİ DOÇENTİ SORUYOR :

DİL DAVASININ NERESİNDEYİZ ?

Başındayız başında Otuzyedi yaşında !

Anadolu Ajansı'nın bildirdiğine göre, «Türk Dili doçenti doktor Muharrem Ergin, 6 Aralık 1969'da Türk Ocağı'nda «Dil Davasının Neresindeyiz?» konulu bir konferans vermiş.» Ajansın olukça geniş özetinden öğrendiğimize göre, Bay Ergin, «Asırlara sahip olan dilimizin, 10. yüzyıla kadar ilmî ve kültürel her türlü ifadenin su yüzüne çıkmasını temin ettiğini, 10. yüz yıldan sonra Türkiye'lerin müslümanlığı kabul etmesi ile dilimize yavaş yavaş Arapça ve Farsça kelimelerin girmeğe başladığını, bu akımın 15. yüzyıla kadar devam ettiğini, 16. yüzyıldan sonra ise bu durumun bir istilâ halini aldığını, 1908'den itibaren yabancı kelimelerin dilimizden çıkmağa başladığını, böylece, 1908'den sonra dilimizin Arapça ve Farsça kelimelerden tamamiyle arınmış olduğunu; durum böyle olduğu halde, bir grup kendini bilmezin, dilimizin sade olmadığını iddia ederek özTürkçeleme çabası içine girdiğini» söylemiş.

Bu kadarla kalsa neyse! Biraz sonra da suçlamalara girişmiş. demiş ki :

«Bugün Türkiye'deki dil düşmanları çeşitli zümrelerden meydana gelmiştir. Bu zümrelerin ilki ve en tehlikelisi komünist lerdir; bunlar, 1940'tan sonra, sadeleşme yolu ile dilimizi değenece edenlerin başında gelmektedir. İkinci zümre olarak Batı kaynaklı düşmanları söyleyebiliriz; bu gruptakiler Türklüğün sosyalist olmayan düşmanlarıdır. Bizim yerli akıllı sız devrimcilerimiz ise üçüncü zümreyi teşkil etmek tedir; bunların bir kısmı da Türk edebiyatının ve dilinin ne olduğunun farkında olmayanlardır. Son olarak, en sinsi zümre olan menfaatçilerden söz edebilirim; bu gruptakiler sadece para kazanma hırsı içindedirler.»

Görüldüğü üzere, Bay Ergin,«dil düşmanları» diye adlandırdığı dil devrimcilerini 4 bölükte toplamış. Bunların ilki ve en tehlikelisi komünistlerm» mış. Bu silâh, hangi alanda kullanılırsa kullanılsın, her zaman geriye tepmiş ve daha ilk adımda «dâvâmızı» sanılanı değil, kullananı yaralamıştır. Durulum bu konu üzerinde :

«1908'den sonra dilimizin Arapça ve Farsça kelimelerden tamamiyle arınmış olduğunu; durum böyle olduğu halde, bir grup kendini bilmezin, dilimizin sade olmadığını iddia ederek özTürkçeleşme çabası içine girdiğini» söyleyen Bay Ergin, Türk Dil Kurumu'nun 1932 Mayıs'ında İstanbul Üniversitesi salonunda düzenlediği «Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?» konulu bir açık oturumda — bu oturumum yayınlanan tutanaklarına göre — şöyle demiş :

«Burada konuşacak olan herkesin ve hattâ bu memlekette sağsuyu sahibi olan herkesin dilde özleşmenin karşısında olmayacağının peşin olarak kabul edilmesi lâzım gelir.» (s. 18) / Türkçe'nin alan bakımından sınırı ideâlde, ülkede sonsuzdur. Bu bir Türk olarak, Türkçeci olarak, özleştirmeci olarak ve Türkiye'de yaşayan bir insan olarak gönlümde Türkçenin bütün kelimelerinin yalnız kendi kaynaklarından gelmiş olmasını arzu ederdim. Ama bunun güç gerçekleştirilebilecek bir ülkü olduğunu da biliyorum. Şu halde ülkede bir leşiyoruz, fakat bu ülküye giden yolda ne yapacağız? Bana göre karışıklık işte buradan doğmaktadır. Türkçenin tamamının özleşmesi ülküsüne giderken sırada bu yük yanışıklıklar yapmaktayız. (s. 20) / Türkçe bir hastadır, bunu kabul ediyorum; ama ameliyat masasına yatırdığımız sıra alın ve fıtnin elme vermek zorundayız.» (s. 41)

Görüyorsunuz ya, bugün «bir grup ken dini bilmezin, dilimizin sade olmadığını iddia ederek özTürkçeleşme çabası içine girdiğini» kınayan Bay Ergin, çok değil birkaç yıl önce, «Türkçenin hasta olduğunu, ameliyat masasına yatırmak gerektiğini, özleşmenin sınırının ülkücde sonsuz olduğunu, gönlünden Türkçenin bütün kelimelerinin yalnız kendi kaynaklarında gelmiş olmasını arzu ettiğini, kendisinin özleştir meci olduğunu, başka özleştirmecilerle til kilde birleştiğini, fakat bu ülküye giden yolda ayrıldığımızı söylemiş. Bu arada, şimdi «uydurma kelime» dediği sözcükleri de boldu kulâsmış :

«Anlam, bilgin, bilim, bilinç, devrim, durum, evre, evrim, genel, genellik, kesin, konu, kurum, kuşak, özetleme, özleşme, sağduyu, sonuç, terim, toplum, ülkü.»

İşin şirin yanı, özleştirmenin tam karşısında olduğunu bildiren son konferansında dahi «sakın, durum, yüzyıl» gibi «uydurma» sözcükleri farkına varmadan ağzından kaçırmış.

Sayın Ergin, «özleşmenin sınırının ülküde sonsuz olduğuna» inandığı yıllarda, bugün 4 bölükte topladığı «dil düşmanlarının acaba kaçıncı bölüğünde idi? «Komünistler» bölüğünde mi; «akılsız devrimciler» bölüğünde mi; «sinsi menfaatçılar» bölüğünde mi; yoksa, son konferansının başında söylediği üzere, «kendini bilmezler» bölüğünde mi?

Bay Ergin'in açık oturumdaki konuşmasını biraz daha kurcalayalım. Diyor ki sayın Ergin :

«Dil bir ortak kurumdur, toplumun müşterek bir müessesesidir. Dil genel bir kurumdur, umumi bir müessesedir, dil fertlerinin gelişigüzel bir şekilde karışacakları bir kurum değildir. Bundan ne çıkmak ta? Bundan şu çıkmaktadır ki, dil bir gaz çekilir. Bu gerçek bütün bir milletin malıdır. Bunda genelük vasfı vardır. Şu halde bu na fertler istedikleri şekilde, gelişigüzel bir şekilde müdahale hakkına ve kudretine sahip değildirler. (s. 19) / Bugünkü (Kurum'un değil, tekrar ediyorum, ben Kurum'un tartındayım) aşırıcıların, bu dava da karışıklık yaratan aşırıcıların tatmine, toplumun ortak müessesesine, ortak kurumuna kesin bir müdahale, yeni bir dil yapmak yolundadır. (...) Söz konusu olan devrim değil evrim meselesidir. (s. 41)/... yeni bir dil yapmak istemek bile, hastalıklı bir dil değişikliğine gidecek, bu dil yeni bir Osmanlıcadan başka bir şey olmaz.» (s. 41)

Komünist ülkelere gidenlerin gezi notlarından öğrendiğimize göre, oralarda dil devrimlerine karşı bir görüş savunulmaktadır, «Milliyet» gazetesi başyazarı sayın Abdi İpekçi'nin Azerbaycan'da girişeği tartışmaların en çetininin dil devrimi konusu üzerinde olduğunu daha yeni okudurk. Haydi onlar bir yana bırakasım. Fakat Stalin'in 20 Haziran 1950'de «Pravda» gazetesinde çıkan, son yıllarda da «Marksizm ve Dil» adıyle Türkçesi yayınlanan «Lenglistikte Marksizme Dair» başlıklı makalesinden aktardığımız şu satırlarla Bay Ergin' in görüşlerini karşılaştırırsanız, epey eğlenceli sonuçlar elde edersiniz :

«Dil herhangi bir sınıfın, değil, bütün cemiyetin, cemiyetin bütün sınıflarının eseridir. Bunun içindir ki, o bütün halkın dili olacak, bütün cemiyet için tek ve cemiyetin bütün menfaatları için müşterek olarak yaratılmıştır. (s. 14-15)/Daha önce çuç yapmsun, gramer, sistemleşip ve onun kelime hazinesinin ortadan kaldırılarak yerlerine yenilerinin konulmasında ne'gibi bir zaruret olabilirdi? (s. 17) / Sosyal hayata asarşi getirmeden, cemiyet içinde dağınma tehlikesi yaratmadan birkaç yıldır mevcut dil nasıl yıkılıp yerine yeni bir dil kurulabilir? Den Kişel'lerden başka kimler böyle bir işe kalkışabilir? (s. 18) / Dil, mevcut dilin yıkılıp yerine bir yenisinin kurulması suretiyle değil, fakat mevcut dilde sit sali unsurlarını geliştp mükemmelleşmesi suretiyle inkişaf etmiştir. Ve dilin bir kalıtdan başka bir kalıtaya geçişi sade patlayışla, eskinin toptan bir kenâre yıkılıp yerine yenisin kurulması suretiyle değil, fakat dilin yeni kalitesine, yeni yapısına ait unsurların onun bir devre boyunca ağır ağır birikmesi ve eski kaliteye ait unsurların tedricen zeyal bulması suretiyle olur. (...) Marksizm dilin gelişmesinde sad patlamaları, mevcut dilin birden bire boşluğa yeni bir dilin birden teşekkülünü kabul etmez. (...) Mevcut bir dili tasfiye edip bir yeni milli dil kurmak «sanî dil inşâ»sı) için beş altı yıllık bir müddet gülünç derecede kısadır, bunun için yüzyıllara ihtiyaç vardır. (s. 42-43) / Marksizme göre, dilin eski kaliteden bir yeni kaliteye geçişi patlayışla, eskinin toptan bir kenâre yıkılıp yerine yenisin kurulmasıyla değil, yeni kaliteye ait unsurların tedricen birikmesi ve eski kaliteye ait unsurların tedricen sönmesiyle olur.» (s. 44)

Dil devrimcilerinin tutumuna aykırı, fakat Stalin'in görüşüne uygun düşen «evrim» tezini canla başla savunan Bay Ergin'e, başkasının gösterdiğini görmeğe çalışacağına kendi gösterdiği merteği görmesini salık veririz.

Doğan Avcıoğlu
Türkiye'nin Düzeni
(Dün-Bugün-Yarın)
Genişletilmiş 4. Baskı
Yurt içinde ve dışında büyük yankı uyandıran bu dev eser «Yunus Nadi Ödülü»nü de kazanmış ve bir yıl içinde dört kez basılarak yılın en çok satan kitabı olmuştur. Yazarın yeni kaynaklara dayanarak genişlettiği bu son baskı büyük puntolu harflerle ve 2 cilt olarak yayınlanmıştır. 775 sayfa.
İki cilt bir arada 40 Lira.
BİLGİ YAYINEVİ — Yenişehir, Ankara

Devrim — 9/1

Haberler

EDEBİYATÇILAR BİRLİĞİNİN PROTESTOSU

Türk Edebiyatçılar Birliği, son üniversite olaylarıyla ilgili bir bildiri yayınladı ve «cinayetler silsilesi» karşısında iktidarın pasifliğini yerdi: «Üniversite gençliğine karşı girişilen cinayetler silsilesini protesto ediyoruz. Bütün kademe lerdeki cinayet faillerini meydana çıkartmayan yöneticileri, kamu oyu önünde kınıyoruz. Yurdun geleceği için herbirine büyük umutlar bağladığımız evlâtlarımızın kanının hesabını soruyoruz.»

KUZNETSOV ELEŞTİRİLDİ

İngiltere'ye iltica eden Rus yazarı Kuznetsov bazı batılı yazarların şiddetli eleştirileri ile karşılaşmıştır. Amerikalı oyun yazarı Lillian Helman, Kuznetsov'un Sovyet sansürünü Ruse yadayken değil de İngiltere'ye geldikten sonra protesto etmesini korkaklık olarak nitelendirmiştir. Romancı William Styron da yazarı Batıya geçtikten sonra susmamakla suçlamıştır.

Kuznetsov'un İngiltere'de kitaplarını basan yayınevi sahibi de, «heyecanlı anlarda alınan kararlar genellikle yanlış kararlardır» demiştir.

Öte yandan Sovyetler Birliğinin genç yazarlarından Andrei Amalric, Kuznetsov' a bir mektup yazarak yayınlatmıştır. Amalric mektubunda Kuznetsov'un Sovyetler Birliğinde kalarak mücadele etmek yerine İngiltere'ye gidişini kına maktadır.

STALİNCİ ROMAN SANSASYON YARATTI

Vsevolod Kochetov'un «Is tediğin Nedir?» adl yeni romanı, Sovyet aydın çevrelerinde büyük yankı yaratttı. «Yalnız Leninciliik vardır, Stalinciliik diye birşey yoktur» tezini savunan çapıt «yüzyılın romanı» diye adlandırıldı. «İstediğin Nedir?», Sovyetler Birliğindeki Batı etkilerini eleştirmektedir. Romanın konusu şöyledir: İngiliz, Amerikan ve Alman ajanlar, Rus sanatıyla ilgili bir kitap hazırlama görüntüsü altında, Sovyet Rusya'ya gönderilmişlerdir. Görevleri ideolojik sabotaj yapmaktır. Yöntemleri basittir. İhtiyarlara din öğütleri verirler, orta yaşlılara «tüketim malları» sergisi açarlar, gençlerde de seksüel duyguları tahrik ederler, onlara gençlik hareketi Komsomol'u unutmalarını söylerler. Ama sonunda hepsi doğru yolu bulurlar.

LENNON'UN BARIŞ MESAJLARI

Ünlü Beatles topluluğundan John Lennon ve karısı Yoko Ono, dünyanın belli başlı onbir büyük şehrinde barış mesajlarını herkese duyurabilmek için tahtaperdeler ısmarlamışlardır. Bu tahta perdelere Noel Yortusunda yapıştırılacak afişlerde şu mesaj yer alacaktır: «Isterseniz savaş sona erer, John ve Yoko mutlu Noel ter diler.»

Bu mesajların yapıştırıla cağı tahtaperdeler Londra, Paris, New York, Berlin. Roma, Amsterdam, Losange les, Montreal, Toronto, Atina ve Tokyo'dur.

Nato, Avrupa, Türkiye

ibrahim çamlı

Doğu Bloku'nun Avrupa'nın geleceğini etkileyecek teklifleri Batı tarafından cevaplandırıldığı ve Nato'nun savaş stratejisinde önemli bir değişikliğe karar verildiği dönem de, Türk kamuoyu gene bölük görçük, anlamsız haberler ve eksik yorumlarla karşı karşıya bırakılmıştır. Bu genellikle dünya meselelerini ucundan tutan siyaset adamlarımızın söyleyecek fazla bir şeyleri olmaması ve Babıâli basınının izleme ve incelemeden yoksun aceleci yönetiminin sonucudur.

Aslında, zihinlerdeki karışıklık, Sunay'ın Rusya gezisi ve 21 Kasım Türk— Sovyet ortak bildirisinin ya yımlanması ile başlar. Bâzı yorumcular Türk Hükûmetinin bu bildiriyle dünya meselelerine daha bağımsız bir açıdan baktığını iddia ederken, diğer bâzı yorumcular Türkiye'nin Sovyetlere Natonun Avrupa dışı iki üyesi Amerika ve Kanada'nın Avrupa Güvenlik Konferansına hâzırlık dönemine girilmesiyle tıpkı Batı ön görüşlerini kabul ettirdiğini yazmakta, Türkiye'yi Batının sâdık ve başarılı bir savunucusu olarak takdim etmekteydiler.

Oysa, iki görüşte de hatâlar vardır. Türkiye diğer doğu Bloku memleketleriyle imzaladığı ortak bildirilerde kullandığı ve bir ortak bildiriden diğer ortak bildiriye aktardığı suya sabuna dokunmayan formüllerin dışına çıkmamıştır. İkili ilişkilere gelince, Sovyetler keseleri adamakıllı açmışsa ve Türkiye ürküntü duymaya başladığı noktaya kadar bu cömertlikten bol bol faydalanmıştır. Daha 1966 — 1967'de yazmıştık, Sovyetler, Türkiye'yi kor kutmadan ve zorlamadan güneylerini güvenlik altına almak istemekte dirler. Eğer Sovyet Gürcistan'ın gayet iyi formülle ettiği gibi, Türkiye karşı sındaki Sovyet politikası şöyledir: «Dostluk ve iyi komşuluk ilişkileri konusunda siz ne kadar ileri gitmek istersenız, biz do o kadar gideriz.»

İkinci görüşe gelince: Türkiye'nin Sovyetlere Batı görüşlerini kabul ettirdiği yolundaki böbürlenme yersizdir. Zira, Varşova Paktı devletleri, önce 1966'da Bükreş'te, sonra Mart 1966'da Peşte'de ortaya attıkları Avrupa Güvenlik Konferansı tekliflerini geçen Ekim ayı sonunda Prag'da bir kere daha tekrarlarken, Amerika ve Kanada'nın konferansa katılması ve konfransın bir hazırlığa dayanması hususlarını tıpkı Türk — Sovyet bildirisinde olduğu gibi, dolaylı bir şekilde kabul ediyorlardı. Buna karşılık Batı'da da, Sovyetlerin bu konularda direnmiyecekleri kanısı kesinleşmişti. Kaldı ki, Türk — Sovyet bildirisinde geçen «iyi bir hazırlığın tahakkuku hâlinde Avrupa güvenliğine tanıluk eden meseleler üzerinde ilgili bütün ülkelerin istirâk edeceği bir konfernsın faydalı olabileceğine sözlerinin, 1 Aralık'ta Danimarka Dışişleri Bakanı Hartling'in ziyareti dolayısıyla Moskova'da yayınlanan Sovyet — Danimarka ortak birdirisinde de aynen kullanılması, bu formülün bir Türk teşebbüsünden çok bir Sovyet buluşu olduğu ihtimalini ortaya koymaktadır.

Ancak büttün bunlar, Türkiye'nin Moskova'da Nato'nun sâdık savunucusu rolünü istediği gibi oynamak fırsatını bulamadığı anlamına gelmez. Belki de Türkiye, konferansın en çok karşısında olan Nato üyesi Amerika'ya bir cemile olmak üzere Avrupa Güvenlik Konferansı sorununun bildiriye hiç girmemesini istemiş ve Sovyetler aslında tutumlarının bir doğrulaması olan bu formülü ortaya atarak Türkiye'yi ikna etmişlerdir. Durum ne olursa olsun, Türkiye'nin Nato'nun çok bağımlı bir üyesi olduğunu, bat ta Sunday Times'in dediği gibi Amerika ve İngiltere ile birlikte Nato'nun şahinlerinden sayıldığını anlamak için Moskova bildirisini dikkatle mek gerekli değildir. Türkiye'nin Rusyayı «Gücendirmeme» çizgisini ne kadar ince tuttuğunu anlamak için, Hükûmetin Nato Nükleer Planlama Grubundaki faaliyetine bakmak yeterlidir.

TAKTİK NUKLEER SİLÂHLAR

Konuya sonundan girelim: 4-5 Aralık'ta Brüksel'de toplanan Nato Bakanlar Konseyi toplantısında, Nato Savunma Planlama Komitesinde taktik nükleer silâhların kullanılmasına dair bir belgenin kabul edildiği bildirilmekteydi. Batı'nın ciddi payın organlarına sızan haberlere göre bunun anlamı şudur: Türkiye dâhil bazı Nato memleketlerinde bulunduğu söylenen 7000 taktik (kısa menzilli!) nükleer başlıklı silâh, bir «Doğu Bloku saldırısında» ilk safhada kullanılacaktır. Bu silâhlar, uyarıcı mahiyette olmak üzere, nüfus yoğunluğu az bölgeler, Doğu Avrupa, Baltık Denizi ve Karadeniz üzerinde patlatılacaktır. 1967'denberi Nato'da uygulanan Esnek Mukabele Stratejisinden bir sapma olan bu kararın Türkiye için ise anlamı şudur :

1 — İlk planda, ara devletler topraklarında önce konvansiyonel sonra kısa ve orta menzilli nükleer silâhlarla savaş yapılması öngörülen ve ancak savaşın durdurulamaması hâlinde uçtaki süperdevletlerin en son stratejik (uzun menzilli) silâhlarını kullanmak suretiyle öz varlıklarını ortaya koyacakları Esnek Mukabele Stratejisinde Türkiye zaten feda edilmiştir. Bir sonat devlet olması bakımından bu öncelikle böyledir (1).

2 — Şimdi ise ilk safhada taktik nükleer silâhların kullanılması, Türkiye üzerine silmşekleri hayli hayli çekecektir. Zira, bu silâhların stok edildiği memleketlerden biri Türkiye'dir ve bu silâhlar karşı blokun nüfus yoğunluğu az Doğu Avrupa ve Karadeniz bölgesi sınırında olan Türkiye'de de patlatılacaktır. Ancak, ara devletleri feda eden Esnek Mukabele Stratejisinin temel ilcaplarına göre, bunların Sov yetlerden önce bu süper devletin müttefiklerine karşı uygulaması gerekmektedir. Bu durumda, Türkiye basımdan, Doğu Anadolu'dan çok Trakya'nın angaje olması ihtimali ortaya çıkmaktadır.

Nato Millî Savunma Komitesinde kabul edilen diğer bir belge de nükleer silâhların kullanılması yetkileri ile ilgili idi. Süper devletler arası ciddi bir ihtilâfta, baraj ürünü üsler ve nükleer silâh depoları ile otomatik olarak savaşa sürükleneceklerini ve ilk hedefi teşkil edecek olan Türkiye veya aynı durumdaki diğer Nato devletleri bazı mından, öngörülen bölmsel değişiklikleriin (2) fazla anlamı yoktur.

Nato toplantısından bir gün sonra bir İstanbul gazetesi, Mc. Namara'nın Avrupa'da 7000 taktik nükleer silâhın bulunduğunu açıkladığını yazıyordu. Oysa, bu silâhların varlığı Batılı yorumcularca zaten sakız olmuştu. Türkiye'de de durum bilinmekteydi. Bunların kullanılmasına dair ilk karar ise bir başka Nato ön toplantısında alınmıştı. Bu toplantı 12 Kasım'da Amerika'nın Virginia Eyaleti'nin Warrenton kasabasında yapılmıştı. Toplantı, aralarında Türkiye Temsilcisinin de (3) bulunduğu 7 Nato Millî Savunma Bakanından kurulu mahdut üye'li Nato Nükleer Planlama Grubundaki faaliyetine bakmak yeterlidir.

Konseyin toplantısından yurda döndüğünde Topaloğlu, Nato'nun kurumu söyle değerlendirmiştir: «Nato üyesi ülkeler bakanları, bir denetlemeye tâbi olacak silahsızlanma tedbirleri gerçekleştirilinceye ve barış sağlam temellere oturtuluncaya kadar Nato'nun güçlü bir şekilde idamesini güvenliklerinin teminatı olarak telâkki ettiler.» Silâhsızlanmanın gerçekleştirilmesi en uzak bir ihtimal iken uygulanmasına hüzün gösterilmeyen bir tedbirin, yani taktik nükleer silahların ilk safhada kullanılmasının işleminin, Doğu — Batı ilişkilerinin en yumuşak dönemine girdiği ve Amerika ile Rusya'nın Helsinkide stratejik nükleer silahların kısıtlanması için toplantı halinde oldukları bir zamanda uygulanmak isten » bir güvenlik duygusu ı le ne ölçüde teiif edilebilir?

Nato toplantısı ile ilgili diğer haberlerde, Yunanistan'a Türkiye'nin verimi alınması için baskı yapıldığı ve Türkiye'nin yeniden Nato Nükleer Planlama Grubuna seçildiği bildirilmiştir. Amerika'nın şahin dostu için zaten başka bir işlem düşünülemezdi. İşin en acı tarafı, bazı gazetelerin bunu hem de Nükleer Planlama Grubu sanki ilk defa kurulıyormuş izlenimi doğuracak biçimde bir maddi hata yaparak, iftiharla yayımlamaları dır.

GÜVENLİK KONFERANSI

Nato'da alınan askeri kararlarla ilgili olarak Türkiye'ye yansıyan kaynaşık bilgi arasında taktik nükleer silahlar sorunu, nispeten net olarak ortaya çıkarılabilen bir konudur.

Bunun dışındaki sorunlar hakkında gelen haberin yetersizliği bunlarla ilgili o'arak yorum yapmayı faydasız kılmaktadır.

Avrupa Güvenlik Konferansına gelince: Nato'nun Varşova Paktı Devletlerine cevabı tahmin edildiği gibi olumlu olmuştur. Ancak sorunun Amerika'nın etkisi altında yoksa stl rüleceği de açıktır. Rogers'ın Nato Top'antısından hemen sonra Amerika — Belçika Dostluk Derneğinde verdiği demeç bunu doğrulamaktadır. Konferansın ertelenme si için öne sürdüğü sebeplerden biri, bloklar arası bir konferansın Sovyet

Blok içi egemenliklerini artırmak ve Brejnev Doktrinini uygulamak imkânlarını açacağıdır. Oysa, Nato toplantısından önce Moskova'ya giden ve aynı meseleye değinen Fransız Dışişleri Bakanı Schumann'ın bu konuda Sovyetlerden teminat almış ve bunu Sovyet — Fransız ortak bildirisinde dolaylı olarak ifade

Washington, Pax Americana'nın zıkkatli tasfiyesinde zaman zaman emperyalist yürünü bütün çıplaklığı ile gösterirken, Sovyetler sabırla Avrupa'nın güvenliğini işler esasla rı olurtmaya çalışmaktadırlar. Bu gerçeği, Ali Sirmen ve Mehmet Barlas arkadaşlarımız son yorumları ile ortaya koymuşlardır. Kaldı ki Avrupa sorununda süperdevletlerin iradesini asan küçük devletler rol almak üzere dir. Nato'nun yeni yaremaz çocuğu Bonn, herşeye rağmen Doğuya açılmak politikasını yürütmek niyetindedir. Karşı blokta Polonya Doğu Almanya'nın Batı tanınmak resmen tanımak için kurduğu barajı atlayarak, detant politikasında kendi bloklarının gerisinde kalacağı beklenmektedir. Nevsweek'in Avrupa uzmanı Arnaud de Borchgrave, Batı

sa olsun verleştirmek niyetinde olan yeni bir teknokratlar kadrosunun kilit mevkilere işgal etmeye başladığını yazmaktadır. Diğer yandan, Avrupa Güvenlik Konferansının toplanması için Avusturya, Finlandiya gibi tarafsızlardan gelen baskı artmakta ve Fransız solu şimdi De Gaulle'ün «Atlantik'den Ural'lara parolasını ele almaktadır. Ve Avrupa'daki bu dinamik gelişmeler arasında Türkiye'nin Avrupa kavramı hâlâ savaş aracı Nato'nun sınırları dışına çıkamamakta dır

Bu yazı yazıldığı sırada Batı Almanya Moskova'da Sovyetlerle görüşmektedir. Bu ve diğer gelişmelerle ilgili tamamlayıcı bilgi elimize geçtikten sonra Avrupa sorununu derinliğine ele alacağız.

(1) 1967 ve terkedilen yoğun mi silleme stratejisinde süperdevletler ilk safhada uzun menzilli nükleer silâhları harekete getirdiklerinden, küçük devletler bir ölçüde korunmakta idiler.

(2) «Çift anahtar» yerine, üçlü bir sistem getirilmekte, nükleer silâhların ateşlenebilmesi için, silâhı barındıran devlet, füze sahibi devlet ve nükleer başlık sahibi devletin müsaadesi gerekli sayılmakta dır. Türkiye'deki silâhların gerek füze gerek başlık sahibi Amerika'dır. Görülüyor ki, Türkiye açısından bir yetki değişikliği yoktur. Kaldı ki, yukarıda da değindiğimiz gibi, yetki formalliteleri ne olursa olsun, Nato kaynaşık askeri sistemi her zaman Amerikanın müttefiklerinin çıkar ve kararları arasında işleyecek bir otomatizme gebe dir. Fransa'nın Nato askeri örgütünden çıkmasının başlıca sebebi budur.

(3) Nükleer Planlama Grubunun son toplantısında Topaloğlu'nun yerine Muharrem Nuri Birgi bulunmuştur.

GENÇLİĞE KARŞI SAVAŞ

(Başı S. 1 de)

de basın mensuplarının aymadığı bir «arama» yaptılar. Ertesi gün İçişleri Bakanı, Akademiyi» silâh deposu hâlı ne getirmişler» diye açıklama yaptı. Bakan, İsmet Paşa'nın tavsiyelerine uygun biçim de iki aşırı ucu ve bunları kö rükleyen «politikacılar ile bâ zı kimseler» i kınadı. Bakan şöyle diyordu: «Anarşi ve kanunsuz hareketleri, aşırı uçlar yürütmektedir. Aşırı uçların arkasında bulunan bazı si yasileri ve bâzı kimseleri onyoldan dönmeye davet edecek im. Gençlerimizi aşırı mi tanların tasallutundan kurtaracağız.» Yeni politika açık tı: «İşte aşırı sağ ile de mü cadele ediyoruz» aldatmacasından yararlanarak, aslında devrimci gençlik hareketini etkisiz kılma çarelerı araştırı lacaktı. İsmet Paşa da, «her iki irticaa karşı yürütülüyor» gerekçesiyle bu poli*** yı onaylayacaktı.

Bu usta politikacıların anlayamadığı, ülkede havanın değişmeye başladığı idi. Türkiye ciddi bir ekonomik ve toplumsal bunalım dönemine girmekteydi. Temeldeki bunalım, ister istemez politik bunalımı şiddetlendirecekti. Bu şartlarda, ne kadar kıvrınarca sahneye koruna kon sun, şiddet hareketleri, tam ters sonuçlar vermeye mahkûmdu. Gençlik hareketlerinin çığ gibi büyüyeceği ve güçleneceği bir döneme girilmişti.

6. Filo

(Başı S. 1 de)

gazlardan geçtiği bu günlerde Altıncı Filo'nun Türkiye'ye gelişi, daha doğrusu gelişinin kabul edilişi, bir gaflet tir» demekteydi. İlımlı orta yolcu Yeni Gazete bile, Altıncı Filo ziyaretinin kabul edi şini, «Maksatlı bir kışkırtma olmadığı takdirde, ancak ve ancak Amerika'ya aşırı dere cede tâbi bir hükûmet politikasının belirtisi» diye yorum ladı. Yeni Gazete'ye göre, «Bu en azından basiretsizlikti ve bunun hesabı Parlamento'da mutlaka sorulmalıydı.»

Türk Hükûmeti müsaadeyi bir buçuk ay kadar önce ver mişti. Altıncı Filo'nun bağlı bulunduğu Napoli'deki Komutanlık, Deniz Kuvvetlerine İzmir'i ziyaret isteğini belirtmişti. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, durumu Dışişleri Bakanlığına bildirmişti. Çağ layangil, ziyaret talebini Başbakan Demirel'e duyurmuş tu. Demirel'in «gelsinler» demesi üzerine müsade verilmiş ti.

Amerikalılar, pek ala, onları bağırlarına basmaya pek heveali olan Yunanistan'a zi yaretlerini arttırarak, Türk limanlarına gelmekten vazgeçebilirdi. Nitekim eski Bü yükelçi Komer'in isteğiyle «Kanlı Pazar»dan beri uzun süre Türk limanlarından uzak durmuşlardı. Ama «büyük devlet egoizmi» içinde Amerikalılar, programlarını bozmaktan hiç hoşlanmıyorlardı. Ziyaretin Türkiye'do yol açabileceği olayları pek az umursuyorlardı. «Gençliğin yüzde 3'ünün eseri» diye görmek istedikleri eylemler karşısında, koskoca Altıncı Filo'nun boyun eğmesini kabul edemiyorlardı. Onlara göre, halkın büyük çoğunluğu, Amerika'dan yanaydı. Sovyetlere karşı Türkiye'nin güvenliğini Altıncı Filo'nun koruduğunu göstermek üzere, ziyaretlerin yapılması gerektiğini düşünüyorlardı. Ni tekim İzmir olaylarının ilk günü, 6 Amerikan erinin yaralandığını açıklayan Wrangel gemisi komutanı Albay Maulden, «Bizim gelişimiz protesto edenlerden çok mem nunluk duyanlar var» demek teydi.

Demirel iktidarı, Amerikalıların ziyaret isteğine direnmemişti. Albay Maulden de ziyaret edilecek ülkeler ile Washington arasında yapılan görüşmelerde filonun ziyaret lerinin iptali istenir» diyerek, bu işlerin o kadar kolay olmadığını belli etmekteydi. A. P. iktidarı, «Kanlı Pazar»ın unutulduğu, gençlik hare ketlerinin yavaşladığı ve top lum polisinin çok güçlendiği düşüncesiyle de ziyaret talebine karşı nisbeten yumuşak davranmıştı. Oysa son «siyasi cinayetler» ve öğretmen boykotu dolayısiyle, Türkiye'de gerilim, filo ziyaretine ya kın birden yükselmişti. Kamuoyunda da gençlik ve öğretmen hareketine ilgi genişlemişti. Bu şartlarda, Altıncı Filo'nun İzmir'e gelişi bü yük tepki yarattı. CHP'ye bağlı Sosyal Demokrasi Dernekleri dahil, kitleden gelen bası kı üzerine, ağır sözlerle dolu bir bildiriyle, Ankara'da bir gösteri düzenlediler. Kız öğrenciler, «Türkiye'nin bir şe nelev olmadığını» belirttiler. Bâzı gençler, kanlarıyla yazdıkları yazılarla filo ziya retinin önlenmesini istediler. Fakülteler boykota girdiler. Ankara ve İstanbul'dan genç lik İzmir'e aktı. Polis, trenler ve otobüslerden inen gençlerin «avına» çıktı. Yakaladıkları gençleri karakollara dol durdular. İzmir'de çok sıkı güvenlik tedbirleri alındı. Türk — Amerikan Dış Ticaret Bankası İzmir Şubesi, personelin izin vererek kapıların kapamak zorunda kaldı. Amerikan mahallelerinde Molotof kokteylleri patladı. Nato önünde gösteriler yapıldı. Atatürk Lisesinden 200 kadar genç, Amerikalıların oto mobillerini taşa tuttu. Bâzı Amerikalılar dövüldü. Kumandan, Väliye nezaket ziyaretinj ancak saatinj değiştirerek yapabildi. Filo komutanının Atatürk anıtına çelenk koyma projesi, gençlerin yağmur altında üç saat anıtın etrafında beklemesi üzerine iptal edildi. Nato karargâhı önünde motorla karaya çıkmak isteyen irtibat subayı ve yanındakiler dövüldü. Kaçan motorlar tasa tutuldu. 100'den fazla genç, nezaret altına alındı. Amerikan erlerinin gece şehirde dolaşması yasaklandı. İlk günün sonun da altı Amerikan eri yaralandı. Amerikalı kumandanlar, «Protestolar, demokratik sı temin gereğidir. Henüz kanlı sayılabilecek olaylar da olmadığı» diye işi hafife almaya çalıştılar.

Ertesi gün öğleden sonra, sağnak hâlindeki şiddetli yağmura rağmen binlerce gencin katıldığı büyük bir yürüyüş yapıldı. Sıkı güvenlik tedbirlerinin alındığı yürüyüş olaysız geçti.

Büttün bu olaylar, Altıncı Filo ziyaretlerinin gereksizliğini bir kez daha gösterdi. Ortaya çıkan başka bir gerçek, yöneticilerin bir süre yolaya yol açacağı bilinen bir Altıncı Filo ziyaretine dahi tahammülü diyebilecek durumda bulunmadıklarının anlaşılmasıydı.

DEMİREL'İN GÜNDEM DIŞI KONUŞMASINDAN İNCİLER

★ Kendimizi bir korkudan kurtaralım. Bir kısım adamlar çıkmış, demişse ki, Türkiye'de demokrasi yaşamaz, bunun korkusuna kapılıp Türkiye'de demokrasi yaşamıyacaksınız gibi köşe bucak yer aramaya lüzum yok.

★ Türkiye bir ihtilâl tehlikesinden kurtulmak mecburiyetindedir, bu fevkalâde hayırlı yet kılıcı oluyor .

★ Bir büyük seçimden iki ay sonra buhrana bir mem leket gider mi?

★ Bir hukuk devletinde değil cinayetleri, bir bunun kınamasını dahi hiçbir zaman esirgemeyiz.

★ Buraya gelip günlerce Konuşsak demokrasi ayakta dursun diye, sâdece konuşmayla demokrasi ayakta durmaz.

★ İşte memleketin durumu, 300 dolar millî gelir sevi yesi. Zenginli de biz'im fakirleştirdik? Meşele düzme meselesidir, düzen...

★ Kanun devletini müdafaa ediyorsak, toprak sahibinindir, diyelim, kullanamıyor demiyelim.

★ Türkiye Büyük Millet Meclisi âdeta bugün bir nevi Divanı Muhasebat vazesi gibi her fıllinden dolayı vize ya tâbi...

★ Hâdiselerden... her birisi Atatürk.

★ Demokrasiye niye sahip çıkıyorsunuz diye kimseye burdan tarizde bulunmıyorum. Bilâkis hep beraber sahip çıkılmasından büyük ilham duyduğumu ifade ediyorum.

★ Siyasî partilerin, sâyesinde tabela astıkları rejime sahip çıkmaları gerekir.

★ Yarın 20 milyon Türk kâylüsü de bizim suyumuz, işığımız, yolumuz yok diye yollara dökülürse iyi mi?

★ Vedat Demircioğlu, Gümüşsuyu Öğrenci Yurdunda polisin girmesi neticesinde kaçarken pencereden düşerek öldü. Niye inanmıyorsunuz, devlet arşivlerindeki kayıtlar böyle yazıyor!

★ Rey endişesi ile demokrasiyi dejenere etmeye kimsenin hakkı yoktur.

TÜRKİYE'DEKİ NÜKLEER SİLÂHLAR

Brüksel'de NATO Savunma Bakanları tarafından onaylanan «NATO taktik nükleer silâhların kullanılması esasları» hakkındaki iki rapor, Türk Haberler Ajansı Ankara Temsilcisi Mehmet Ali Kışlalı'nın bildirdiğine göre, Genelkurmay görevlilerince, Türkiye'nin savunması için «Önemli yeni unsur» sağlamış sayılmaktadır. Türkiye, NATO içi nükleer silâhların kullanılmaları hakkındaki planlama raporları üzerinde, onbeş noktada kendi görüşünü ileri sürmüş, bu görüşlerin hepsini içine alan yeni raporlar, Kasım ortasında Nükleer Planlama Komisyonunca Washington'da benimsenmiştir.

Türk Genelkurmay görevlilerinin, Türkiye'nin topyekûn savunmasını, taktik nükleer silâhların safha safha kullanılması esasına dayandıran Brüksel'deki son kararlardan memnun oldukları, ancak bunları yeterli bulmadıkları öğrenilmiştir.

Türk Genelkurmay'ı, NATO'da onaylanan iki rapor çerçevesinde, Türkiye'deki taktik nükleer silâhların nasıl ve hangi şartlar içinde kullanılması gerektiği hususunda planlar hazırlayacak, bunları NATO'ya sunacaktır.

Görevliler, daha önce NATO içinde nükleer silâhların kullanılmasının hiçbir esasa bağlı olmadığını, bundan sonra ise, bir saldırı hâlinde, gelişmelere göre nasıl bir mukabelede bulunulacağı, hangi silâhların patlatılacağı hususlarının planlanacağını belirtmektedirler. Görevliler, Brüksel'de kabul edilen raporların Türkiye'ye yeni yükümlülükler getirmediği, aksine Türkiye'nin bu silâhlar üzerindeki söz hakkını arttırdığı iddiasındadırlar.

Bu çevreler, taktik nükleer silâhların kullanılması ihtimalinin, saldırıdan «caydırıcı» bir rol oynayacağı kanısındadırlar : «Rus kuvvetleri Doğu hudutlarımızdan girip ilerlemeye başlarlarsa, taktik nükleer silâhların kullanılması ihtimalini dikkate almak zorundadırlar. Bunların kullanılması demek, Türk topraklarında ilerleyen kuvvetlerinin yok olması demektir. Böyle bir ihtimal ise, ancak çok büyük çapta bir çatışma içerisinde göze alınabilir. Bu da iki blok arasında stratejik nükleer savaştır.»

Genelkurmay görevlilerinin bu hayli iyimser değerlendirmeleri ne ölçüde gerçekçidir? Bu sorunun cevabının araştırılmasını, ileriki sayılarımıza bırakarak, görevlilerce benimsenen görüşleri okurlarımıza duyurmakla yetiniyoruz.

ÜSLERE PAYDOS!.

İngiltere'den sonra Amerika da Libya'daki üssünü tahliyeyi kabul etti. El Ehram gazetesi, bunu, «büyük bir başarı» diye selâmlıyor ve bu başarıyı «Genç subayların kararlı tutumu» na bağlıyor. Amerikalılarla yapılan Wheelus üssü ile ilgili ilk toplantıya 28 yaşındaki ihtilâl Konseyi Başkanı Albay Hedefi de katılmış ve «İngiltere ve Amerika, kuvvetlerini Libya'dan çekmeyi kabul etmedikleri takdirde, Libya'nın zor kullanacağını» açıkça belirtmiştir.

PARLÂMENTO DIŞI MUHALEFET

İtalya, Türkiye'dekine nazaran çok daha büyük bir çalkantı içinde bulunuyor. Milano'da politik amaçlarla patlatılan bir bomba 14 kişiyi öldürdü ve 80'den fazla kişiyi yaraladı, Roma'da patlayan bombalar 16 kişiyi yaraladı. Suçlular bulunamıyor.

Le Monde, bomba olaylarını şöyle yorumluyor :

«Cuma suikastleri, İtalya'nın temel sorununu dramatik biçimde ortaya koydu. Bu, siyasi partiler ile politikacıların ehliyetine halkın güveni sorunudur.»

İtalya, uzun süredir hükûmetsizdir. Sosyalistler, Hristiyan Demokratlar'la hükûmet kurmaya yanaşmıyor. Bir sağ koalisyon kurabilme olanağı yok. En güçlü parti Komünistler ile bir koalisyon, mevcut şartlarda mümkün gözükmüyor, Le Monde'a göre, «Komünistler, hükûmete girme şartı olarak NATO'dan derhal ya da kademeli olarak çıkılmasını isteyeceklerdir.» Bunun sonucu, bir Prag olayı, Roma'da da gerçekleşebilir. «Liberal demokrasi, kendini korumak için müttefik kuvvetlere başvurabilir.»

BOLİVYA'DA SENDİKACILIK

Bolivya askeri hükümeti, özel işletmelerle de üretilse, madenlerin devlet kurumu eliyle pazarlanmasını kararlaştırdı. Amerikan tipi sendikacı yetiştirme amacıyla kurulmuş, ABD egemenliğinde ki «Hür Sendikacılığın Gelişmesi İçin Amerikan Enstitüsü» adlı kudretli teşekkülün faaliyetine bu yıl son verileceğini Bolivya Çalışma Bakanı açıkladı.

ANKARA SEFİRİ DUBÇEK

Le Monde, Dubçek'in Ankara'ya Büyükelçi tayini şöyle yorumluyor : «Bir komünist rejim, onu rahatsız etmeye başlayan bir yöneticisinden kurtulmak isteyince, bu yöneticiyi büyükelçi yapar. Dubçek, Türkiye'de yaldızlı bir sürgün hayatına mahkûmdur.»

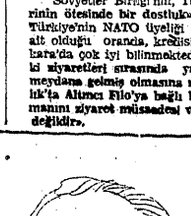

BİR BAŞKAN YARGILANIYOR

Somali Yüksek İhtilâl Mahkemesi, bir darbeyle düşürülen Başbakanı yargılamaya başladı. Düşük Başbakan Egal, büyük miktarda devlet parası çalmak ve İskoçya'da muazzam bir şato satın almakla suçlanıyor. Öteki bakanlar da çeşitli yolsuzluklardan yargılanacaklar.

TÜRKİYE, ALTINCI FİLO VE NATO

Neue Zürcher Zeitung, Altıncı Filo'nun gelişini, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ve NATO ile ilişkilerini şöyle yorumluyor :

Sovyetler Birliği'nin, Türkiye ile «iyi komşuluk ilişkilerinin ötesinde bir dostluk»u teşvik etmesi, hiç şüphesiz, Türkiye'nin NATO üyeliği ile ilgilidir. Türkiye'nin Batı'ya ait olduğu oranda, kredisinin Moskova'da yükseleceği Ankara'da çok iyi bilinmektedir. Altıncı Filo'nun bundan önceki ziyaretleri sırasında yapılan gösterilerde kanlı olaylar meydana gelmiş olmasına rağmen Türk Dışişlerinin 22 Aralık'ta Altıncı Filo'ya bağlı bir grup harp gemisinin İzmir limanını ziyaret müsaadesi vermesi, hiç şüphesiz bir tesadüf değildir».

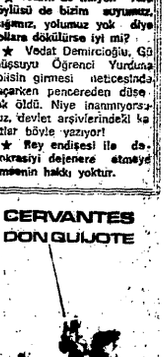

Kuvâyi Milliye

Nâzım Hikmet

69 SUBAYIN BİLDİRİSİ

(Başı S. 1 de)

li telâşlandırdı. İsmet Paşa kendisine acele iletilen b i l d i r i y i okuduktan sonra, «ya demokratik rejim, ya da mahvolmak» teman ve boi küfürlü konuşmasını yaptı. Paşa'ya göre, «Ordu temizdi.» İçinden ancak bir iki «sergüzeştçi» çıkabilirdi. Demirel ise, «anarşi hareketin» nden söz etti. Kürsüye çıkmadan önce 69 subayın bildirisini gören ve konuşmasında bildirinden alınmış «devrimciler ölür, devrimler sürer» İbaresini kullanan Milli Birlikçi Muciip Ataklı, Demirel tarafından «Anarşinin kaynağı» olmakla suçlandı. Başbakan şöyle diyordu: «Anarşinin kaynağı içerde. TBMM'den ve bütün milletin temsil ettiğini ileri sürdü. Türk Haberler Ajansı, Genelkurmay yetkililerine atfen, «böyle bir bildirinin yayınlandığına ihtimal verilmediğini» bildirdi. Fakat sonra Memduh Tağmaç, «birkaç subayın son olayları vesile tutuhaz ederek bazı emniyetsizlik çıkarmak için dayanağı yiğit halkımızsa, onun yumruğu devrimci gençliktir. Onun yumruğu bizlerdi. Gece yarılarından alacakaranlıklarda, gençliğe sıkılan kurşun gerçekte Mustafa Kemal'a sıkılıyor. Yiğit halkım, tabancayı tutan bir uşaksa eğer, tetiği çeken seni ezen; tetiği çeken seni sömüren, senin yoksulluğundan yana olandır. Türk halkı yoksulluktan kurtulsun diye öldüler onlar. Bağımsız Türkiye diye vuruldular.

Ne bir çıkar, ne bir paşalık, ne beylik istediler, kavganın sonunda. Ve zaten bu kavgada ne bir paşa, ne bir bey, bu kavgada en güzel şey tam devrimci bir nefer olabilmek, patlamaya hazır bir mermi gibi barutla dolabilmek, ardına bakmadan yola koyulabilmek Ve asılolan devrim için yaşamak olduğu halde mühürlü kalmamışsa şayet, en güzel şey hiç bir şey olmamış gibi sessizce ülebilmek. Sevdikleri kazalar bir t lasın başlarına, analar taş bağlasın başına, ışıklı bir dünyanın yarınlarına sel olsun. göl olsun, bol olsun anaların gözyaşları. devrimciler vurulup düşsün bu göle kanlı başları, ne değişir, kesilsin devrimcilerin başları birer birer. Oysa bir yasadır bu mümkünü yok. Devrimciler ölür, devrimler sürer. Evet sürecektir devrimler. Mustafa Kemal'in nasıl döndürmediler yolundan, Türk gençliğim, Türk ordusunu, Türk halkını da döndüremiyeceklerdir. Çünkü, bu kavga ne bir anarşidir, ne bası bozukluk. Bu başlayan bir Devrimdir. Mustafa Kemal'in anti — emperyalist çizgisinde Türk halkının kurtuluş yolunda başlayan bir Devrim duramaz ve durmayacaktır.

Atatürk'çü olduğunu söyleyip devrimci katliamına seyirci kalanlar, onun şu sözlerini cok iyi bilmelidirler :

«Devrimin kanunu mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız Devrim bir an bile durmayacaktır. Bizim devrimizden sonra da bu böyle olacaktır.»

Mustafa Kemal'in devri bitmiştir. Ama devrimler bitmemiştir. Ve onun çelecrée çizdiği kesin çizgi de silrüp gitmektedir. Bayrak yere düşmemiştir. Yüzbinlerce genclin havaya kalkan yumruğunda, onbinlerce öğretmenin hak isteyen sesinde, bizim mermilerimizde ve milyonların ayak seslerinde Devrim bayrağı daha bir yükselivor, daha bir yükselecek gökyüzüne doğru. Korkun emperyalistler, korkun işbirlikçiler, korkun onların zavallı uşakları, ne rütbe, ne nişan pesindeviz. Erzurum kongresinde üniformasını bırakan Mustafa Kemal'in sönmez atesindeviz Gün 24 saat Türk halkının kulturus işindeyiz.

Daha 24 yasında gencecik bir subay iken :

«Millet'in kend» haklarını kendisinin zaması ve müdafaa etmesi, bizlerin de ona bu yolu göstermemiz ve ordu ile yardım etmemiz lâzımdır.»

«Bütün bu felâkетlere rağmen Türkün sesini işittirebileceği kanaatindeyim» diyen Mustafa Kemal kadar devrimeviz. Milli Kurtuluşcuyuz

Yüce Türk halkı, senden vana olanlara vuranlara, artık yeter, dur diyoruz ve devrimci karşıtlarını bir kere, bin kere daha bırlikte söylüyoruz.

Ne değişir, isterse kesilsin devrimcilerin başları birer birer Oysa bir yasadır bu, mümkünü yok.

Devrimciler ölür, devrimler sürer
Altmış Dokuz Deniz Subayı

★

BİLDİRİNİN TAM METNİ

Başı S. 1 de

kun seli. Sandıklar kı, söndürürüz salyalarımızla, yanan ateşi. Oysa söner miydi bu kızgın ateş? Durur muydu Milli Kurtuluş Savaşımız. Bu savaş sunun bunun değidi ki, dursun. Bu savaş bir avuç insanın değildi ki, dursun. Bu savaş senin, bu savaş ezilenlerin, bu savaş Mustafa Kemal'in savaşı.

Vedat öldü diye, Mehmet durmadı. Mehmet öldü diye Taylan durmadı, Sevinç durmadı, Battal durmadı. Ölümleri yenilgiye yormadılar. Birgün bizi de vursalar mı diye sormadılar. Yüreklerinde Türk halkının sevgisi, yüreklerinde Mustafa Kemal ateşi en kutsal ülümlere vardılar.

Artık vetsin artık bu alçakça katlâm, bitsin artık bu talim, Sahipsiz bildikleri Devrimi kûşebasılarında yoketmeye kalkan ların karşısına yeni Mehmet'ler, yeni Vedat'lar, yeni Taylan'lar dikilecektir. Bunu bilsinler. Bunu anlasınlar ezenlerin kuklaları. İplerini tutan elleri kıracak güçler de vardır Türkiye'de. Meydan boş değildir. Tüfeklerimizdeki mermi. mermilerimizdeki barut, yüreklerimizdeki ateş yeter size.

Milli Kurtuluş Savaşımızın en bilyük

Askerî Rejimler

(Başı S. 2 de)

Washington, Güney Amerika'da artan ölçüde, askeri güçlere dayanmıştır.

Bu politika verimli olmuş mudur? Peru ve Bolivya'da askeri yönetimlerin aldığı tedbirler, Güney Amerika'da bir antiemperyalist yönelişin güç kazandığını göstermektedir Bu yönelişin öncüleri ara sında yeni nesil subaylar yer almaktadır.

NE YAPMAK GEREK?

İktidarı ele geçirir geçirmez, askerler şu soruyla karşı karşıyadır: Ne yapmalı, dü nıem nereye kırmalı? Ordu, il keye hâkim olmuştur, artık politikacılara bağımlı değil dir. Fakat ordu, toplumdan ve toplumsal mücadeleden tamamen bağımsız sayılabilir mi? Bir darbe, bu durumu değiştirebilir mi?.

Bununla birlikte, «Ordu toplumun bir görüntüsüdür, farklı sınıflara mensup kişilerin biraraya getirilmesidir ve kaçınılmaz biçimde sınıfların çıkarlarını yansıtır» biçimin deki görüşler, gerçeği çok basitleştirmektedir. Marx ve Engels'in kamtladığı gibi, toplumsal gelişmenin bazı noktalarında, bir süre için üst yapı belli bir bağımsızlık ve sınıflar arasında manevra olanağı kazanabilir. Sömürü toplumunda devlet, toplumdan yabancılaşma eğilimin de dir ve bazı tarihsel kavşak noktalarında bu eğilim hayli güçlüdür. Marx'ın yazdığı gibi bazen devlet, egemen sınıf ların çıkarlarını bir yana itebilir.

İktisaden azgelişmiş bir ül kede, askeri bir rejim, özellik le egemen sınıflar güçsüz ve gözden düşmüş olduğu sürece, nisbi bir eylem bağımsızlığı ve manevra özgürlüğü kazanabilir.

Bununla birlikte, akılda tut mak gerekir ki, ordu, sınıflar üstü ya da sınıflar dışı bir güç değildir. Ordu, onu yaratan toplumun havasını teneffüs etmektedir. İktidardaki bir ordu, hükümet eder; bazı sosyo — ekonomik tedbirleri yürürlüğe koyar, bâzılarını ise görmezlikten gelir. Her iki durumda da, ordu, istivcrek ya da istemeyerek, bir yönelişi yansıtır. Son tahlilde ordu, nisbi bağımsızlığına rağmen, eylemde, bâzı sınıfların çıkarlarına uygun, öteki sınıfların ise çıkarlarına aykırı bir yol izler. Ergeç, «Kapitalizm mi, yoksa sosyalizm mi?» alternatifiyle karşıkarşıya gelir. Günümüzde, kapitalizmden (va da prekapitalist kuruluşlardan) sosyalizme geçiş çağında, bu tercihten kurtuluş mümkün değildir.

Belli bir noktada, askeri liderler, seçme olanağına sahiptirler. Bu, ülkedeki sınıf mücadelesinin durumuna, sosyal güçler dengesine, toplumsal bilinç düzeyine ve ekonomik faktörlere bağlıdır.

Nasır, Bumedyen, Ne Win ve bazı başka liderler, kapitalist yönelişi reddederek, devrimci demokratik değişim politikalarını uyguladılar. Bu yönelis, ordıların derinlemesine yeniden inşasını,kitle toplum sal desteğinin araştırılmasını ve öncü siyasi partiler kurulmasını kapsamaktaydı. Böylece, askeri rejimin bazı yeni özellikler kazanmasına, eski bâzı özelliklerini yitirmesine yol açan bir süreci başlatmış oldular. Bu rejimleri artık tamamen askeri sayma nedenleri gittikçe azalmakta dır. Günümüzün milli demokratik yönetimi, egemen parti de ve idarede üniformalı kişiler, kilit noktaları ellerinde tutsalar dahi askeri darbeden doğrudan doğruya gelen bir ordu yönetiminden ibaret değildir. Örgütlenmiş emekçi kitleler henüz egemen durumda olmasalar bile mahalli idarelerde reformların plânlamasında yönetime katılma da ve benzer sorunlarda gide rek rol almaktadır. Bunlar halk yönetiminin ilk aşamalarıdır ve çok mübalağa edilmemelidir. Fakat askeri devrim ci rejimlerin halkla birleşmesinin bir kanıtı olarak ilerde bir yöneliştir. Bunun daha da geliştirilmesi tarihsel açı dan bir zorunluluktur

ORDUNUN TARİHSEL GÖREVİ

Bazı Batılı yazarlar kalkınma yolundaki ülkelerde ordunun zorunlu olarak iktidara gelmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Bu iddia kalkınma yolundaki ülkeleri yeni sömürgeci kapitalist yolda tutma ümidine davanmakta dır. Fakat bu ümitler birçok halde boş çıkmıştır. Marksist ler ise toplumun daha ileri bir yapıya geçişinde, askeri rejimlerin en uygun düşen tek hükümet biçimi olduğunu hiçbirzaman ileri sürmemişlerdir ve sürmek niyetinde değillerdir.

Vatansever ve ilerici subaylar egemenliğinde bile olsa, ordu temel sosyo — ekonomik yapı değişikliklerini gerçekleştirme yolunda kitleleri seferber edecek bir halk kuruluşunun, bir partinin ye rini alamaz.

Birçok Asya — Afrika ve bâzı Güney Amerika ülkelerinde askerlerin hâlen oyna dıkları yönetici rol, tarihsel ölçülerle, geçici bir durumdur. Fakat Sudan, Libya ve Peru olaylarında görüldüğü üzere, kalkınma yolundaki ül kelerde artan sayıda ilerici ve demokratik subaylarıyla ordunun tarihsel görevinin, halkın dâvâsının şampiyon luğunu yapmak, onun özgürlüğü için çaba göstermek em peryalizm ve gericilikle savaş mak oluşu, yalnızca sevinç uyandıracak bir durumdur.

Cici Demokrasi için pazarlık

(Başı S. 1 de)

da gündem dışı söz alarak kürsüye geldi: «Gençler, öğretmenler, boykotlar var» de di. Fakat Paşa'ya göre bunlar önemli değildi. Paşa, «Bunların hepsini tartışabiliriz. Çaresini bulabiliriz. Mesele, bunlar değildir» demekteydi. Mesele, «cici demokrasi» idi.

Herkes sonu ne gelecek di ye dikkatle dinlemekteydi. Fakat çok geçmeden büyük tarihi konuşmanın çok sayıda bir mantık üzerine oturtulduğu sezilmeye başlandı. Paşa, kendi üslûbundan çok Metin Toker'inkine yakışan «serseri, hayta yardakçı» gibi kürlerle süslü konuşmasında, «aşırı sol irtica» diye niteledi ği çevreleri, büyük tehlike diye suınmakta, sonra da **«Aşırı sol memleketi zayıflatamaz. Çünkü sol irticai bu memleket tutmaz»** demekteydi. O halde Paşa'nın telâşı neydi? «Memleketi zayıflamıyacak» önemsiz bir güce karşı, Don Kişot'un yeldeğirmenlerine saldırışına benzer bir şiddetle taarruza geçmenin anlamı neydi?

Aşırı sağ için işe, Paşa, bir yandan **«Her gün bir 31 Mart içinde yaşıyoruz»** demekte, öte yandan ise «Onun da gücü yoktur» diye küçümsemekteydi. Oysa «aşırı sağ irtica» için söylediklerı, onun iktidara gelebilecek güçte olduğunu gösteriyordu: **«Sol irticai bu memleket tutmaz. Ama aşırı sağ öyle değildir. Aşırı sağ memlekete sirayet eder. Sirayet ettikçe uğraşı maası güçleşir ve nihayet asiyaf yöneticiler, onun cereyanına üst gelemezlerse, tâbi olurlar».** Aşırı sağ irtica, işte böyle büyük bir tehlikeydi. Hükümetin onları himaye ettiği kanısı, aşırı sağın gücünü teşkil ediyordu. Bunlar «Hükümetin himayesindeyiz» kanısıyla hareket ediyorlardı. İnönü'ye göre, bu kanıların da bir «esas da var» idi. Ustüste tecavüzler, baskınlar, öldürmeler oluyor, suçlusu yakalanmıyordu. Hükümet, irticaa, adıyla irtica demeye cesaret edemiyordu. Aşırı sağ hortlatıldıkça, «bu, vicdan ve kanaat meselesidir» diyecek, Hükümet onlara «himaye altında olduklarını» izlenimini veriyordu.

DEMİREL'LE FLORT!

Bu tahlili yapan İsmet Paşa'nın, iktidarlara boyun eğ direcek güçte büyük bir irticaa tehlikesi bulunduğu ve bü kümetlerin en azından affedilmez bir gaflet içinde irticaa yeşil ışık yaktığı sonucunu varması gerekirdi. Fakat bu var. İnönü, «affedilmez gaflet» içindeki iktidara en ağır hücumların yöneltmek yerine onu okşuyor. Demirel'i âdeta övüyordu. İnönü'ye göre, **«Bir aşırı sağ irticai bu kümet istiyor sözünü kimse diyemez»** di. Ama muhalefet partisi lideri, «Aşırı sağ hortladıkça, vicdan ve kanaat meselesidir diye gaflet içinde irticaa yeşil ışık yaktığı sonucunu varmasa gerekirdi. Fakat bu var. İnönü,

Bugünkü ve Yarınki Türk Toplum Yapısı

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Profesörü **Mübeccel B. Kıray,** geçen hafta Ankara'da yapılan Mimarlar Odası «Mimarlık Semineri»ne, Türk toplum yapısını evrimi içinde inceleyen bir bildiri sundu. Prof. Kıray, bildirinin birinci bölümünde Osmanlı toplum düzenini incelemekte, Asya tipi üretim yaklaşımını reddererek, temel sınıflar arası ilişkiler açısından, Avrupa feodal düzeni ile Osmanlı düzeni arasında benzerlik değil ayrılık olduğu sonucuna varmaktadır. Prof. Kıray'a göre, Türk köylü sınıfının bugünkü sınıfsal özeliklerini kazanmasında, Osmanlı toplumunun özelliklerinin bir rolü yoktur. Günümüzü aydınlatır ümidiyle. Osmanlı toplum düzenine karşı son zamanlarda duyulan ilgi, akademik bir ilgiden öte anlam taşımıyacaktır.

Bu sayfada okuyacağınız ikinci bölümde ise, Mübeccel Kıray, günümüzdeki gelişmeleri incelemektedir.

1. TARIMSAL DEĞİŞMELER

Ondokuzuncu yüz yılda değişen toprak mülkiyet düzeninden sonra hemen hemen ikinci dünya savaşının sonlarına kadar Anadolu'da hem küçük toprak hem de büyük toprak sahipliğinin egemen olduğu çevreleri görüyoruz. Artık ürünün aktarılmasının vergi şeklinde olduğu bölgelerde kendi kendine yeten üretim sürüp gitmektedir. Örneğin genellikle Orta Anadolu — Artık ürünün pay olarak aktarıldığı yerlerde ise ortakçılık yer almaktadır. Genellikle Güney Anadolu'da ilgi çekici ve anlamlı bir gözlem, artık değer ister vergi, ister pay şeklinde aktarılan ortakçı köyleri ile vergi ödeyen köylerin hem yaşama seviyeleri, hem de toplumsal düzenleri hiç de farklı değildir ikisi de artık ürünlerini devrettikten sonra birbirlerine çok benzer bir düzende yaşamaya devam ederler. Köylüler yönünden lordlığın herediter ya da tayin ile olmasının hiç bir önemi olmamış görünmektedir. Burada bir yapı değişikliğinden bahsederken ilk sorun bu büyük köylü kitlesinin yeni şartlar altında ne olduğunu bilmektir. Tarımda yenilikler, dışarı ile ilişkiler başlayınca, kırsal toplumun değişmesi, Anadolu'da küçük ya da büyük toprak sahipliği bölgelerinde farklı şekillerde olmuştur.

AĞALIKTAN KAPİTALİST ÇİFTÇİLİĞE

Büyük toprak sahipliğinin ve ortakçı, yarıcılığın yaygın olduğu bölgelerde tarımın modernleşmesi, makineli, sulamalı, sun'i gübreli üretime geçiş ikinci dünya savaşından sonra olmuştur. Büyük toprak sahiplerinin yeni üretim teknolojisine geçmeleri, işgal ettikleri kent rol mevkilerinden dolayı, elde ettikleri krediler yüzünden kolay olmuş ve bu teknoloji ile üç ilâ sekiz kat artırılabilirler ürünleri ile kredi borçlarını ödeyebilmiş ve çiftliklerini modern büyük işletmeler haline getirmişlerdir. Bu toprakların orakçı — yarıcı olarak çalışan köylüler ise üç dört ürün mevsimi içersinde makineleşme emeğin yerini aldığı için, yarıcı olmak tan çıkmışlar, büsbütün topraktan kopmuşlardır. Kısmen, henüz daha mekanize hale gelmemiş işlerde gündelikle emeğini satan tarım işçileri haline gelmiş, kısmen de tarımdan tamamen uzaklaşarak şehirsel çevrelerde emeklerini değerlendirme olanağını aramağa yönelmişlerdir. Bu oluşum, hem toprak sahipleri, hem de köylüler yönünden eski «feodal» ilişkilerin ondan kalktığı ve büsbütün yeni ilişkilerin, yeni hacimde ve değerde artık üretim temin ve kontrol tarzının ortaya çıktığını göstermektedir.

YENİ KÖY ZENGİNLERİ

Eski, kendi kendine yeten ve artık değerini «vergi» halinde aktaran küçük toprak sahipleri de modern teknolojik ile piyasaya arzedilen ürün yetiştirme oluşumunun dışında değildir. Çok küçük bir artık ürün ile çağdaşlaşmaya giden küçük toprak sahibi köylünün de bütün toplumsal ilişkileri değişmektedir. Böyle çok sınırlı artık üretim ile modernleşmeğe giden köylü, borçlanma (kredi — faiz) mekanizması sonunda belirli bir zaman sonra topraklarını kaybetmekte ve büyük gruplar halinde gene mülksüz, emeğini satarak geçinen işçiler haline dönüşmektedirler. Gözlemimize göre, yaklaşık olarak 200 dönümün (50 akr) altındaki topraklarda sapanla tahıl üretiminden traktör ve sun'i gübre ile üretime, borç olarak geçince, borcun ödenmesi çok şüpheli hale gelmektedir. Ve borçlarını ödeyebilmek için beş yıl kadar bir zamanda topraklarını elden çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Bu miktar arazi, yeni ticari tarım işletmeciliğine geçmek için yapılacak yatırımları, gerekli borçlanmayı ödeyebilecek büyüklükte görünmemektedir. Böyle bir çabaya girişenlerin toprakları, civardaki bir, en çok iki köylü tarafından ele geçirilmekte ve bunların elinde 2.000 ve daha fazla dönümlük toprak birikmektedir. Sonuç olarak bunlar da ücretli emek kullanır hale gelerek büyük toprak sahiplerinin kontrol kuvvet ilişkilerine girişmektedirler.

KÖYLÜ — TÜCCAR İLİŞKİLERİ

Tarımsal çevrelerde bu sınıfsal yapı değişikliğinin bu çok belirli süreçlerinin dışında, bugün Türkiye'de çok yaygın ve geleceği etkilemek yönünden önemli bir başka oluşum daha vardır. Bu oluşum, gene kendi kendine yeten, her türlü örgütten yoksun, az gelirli küçük toprak sahibi köylülerin piyasaya sürülecek ürün üretmeye geçişte, bu ürünü üretip gerekli ilişkileri kurup, bunu paraya dönüştürmekte çok zor işleyen yarı gelmiş bir düzenin ortaya çıkışıdır. Bu köylüler için, pazar ekonomisine açılabilmekte en gerekli şey, kredi ve pazarlama ilişkileri kurabilmektir. Bu ilişkileri bugün Türkiye'de, kasabadaki toprak ve tarım ile doğrudan doğruya ilişkisi olmayan tüccarlar kurmaktadır. Bu ilişkinin kurulmasına işlenen toprağın büyüklüğü kadar, piyasaya arzedilen ürünün cinsi de sebep olmaktadır. Bu ürün, büyük makineler gerektirmediği, bir ailenin emeği ile küçük bir toprakta yetiştirilebildiği fakat üretime ve pazarlaması dış ilişkiler gerektirdiğinde bu tara ilişkiler doğmaktadır. Köylü ile kasaba tüccarı arasındaki bu ilişki, köylü toprağının hepsini piyasaya süreceği ürüne nasıl tüketeceği, tüketimi için gerekli nakit para ihtiyacını, bu tüccara bağlamakta ve ona tabi olmakla temin eder. Böylece tüccar, köylünün ürünle dışarısı ile olan ilişkilerini ve sosyal güvenliğini sağlar. **Bu ilişkiler kurulduktan sonra kasaba tüccarı toplumsal yapının daha fazla değişmesine köylünün gösterdiğini daha fazla mukavemet gösterir.** Köylü — tüccar ilişkisi, eski düzende olmayan yeni bir ilişkidir. Fakat büyük toprak sahipliğinin modern işletmeciliğe ve büyük burjuvasiye yahut, ortakçı, yarıcı köylünün emeğini satan işçiye dönüşmesi kadar açık seçik bir sınıfsal yapı değişikliğini de temsil etmektedir. Bu ilişki toplumsal değişmenin baskısı altında ortaya çıkmış gerginliği azaltacak, intibakı sağlayacak ilişkilerin bütünleşmesini sağlayacak bir tampon mekanizmadır. Fakat bir defa toplum yapısının parçasına haline geldikten sonra, bu ara gelişme değişmenin daha ileri gitmesine ve yapının belirli bir aşamaya ulaşmasını engellemektedir. Bu yüzden **piyasaya arz edilen ürünün tüccar aracılığı ile pazarlandığı, küçük toprak sahibi köylülerin hakim olduğu çevrelerde değişme yavaşır ve köylünün işçiye dönüştüğü yerlerdeki dinamizm burada görülmez.**

TARIMDA BEŞ GRUP

Bu hali ile tarım ve oradan elde edilen artık değeri kontrol eden temel gruplar — bu gün Türkiye'de şu şekillerde özetlenebilir. Burada sınıf deyimini kullanmıyorum. Çünkü feodal yapının eköylü sınıfı artık aşağıdaki şekillerde çeşitlenmiştir :

1) Büyük Toprak Sahipleri : Bütün özellikleri ile modern büyük burjuvazinin bir parçasıdırlar. Tarım tarzları modern işletmeciliktir.
2) Elindeki küçük toprak sayılacak 200 dönümün üzerindeki mülkü, toprak mülkiyeti kutuplaşması sürecinde 2.000 ve daha fazla dönüm araziye çıkaran, ücretli işçi kullanmaya başlayan, yeni beliren orta müstahsil çiftçi.
3) a — Topraktan büsbütün kopmuş, emeğini satan işçi haline dönmüş olanlar.
   b — Geçim için, sahip oldukları çok küçük topraklarda ürettiklerine, emeklerini satarak kazandıklarını katmak zorunda olanlar.
   c — Hâlâ ortakçı ve yarıcılığı devam ettirenler.
4) Kendi topraklarında piyasaya arzedilen ürün üretenler, fakat tam anlamı ile kasaba tüccarının kontrolü altında bulunanlar.
5) Köyde olmamakla beraber tarımsal artık ürünü doğrudan doğruya kontrol ettiği için sözü edilmesi gereken tefeci tüccarlar.

KÜÇÜK ÜRETİCİNİN TUTUCULUĞU

Bu grupların içersinde, emeği ve artık ürünü doğrudan doğruya kontrol eden birinci ve ikinci grupların değişme yönleri açıkça, daha fazla artık ürün kontrolüne doğrudur. Tarımsal burjuvazinin büyük ve orta burjuvazisini teşkil etmektedirler. Ellerinde biriken artık değeri kısmen sanayiye ve daha çok ithalât ve ihracat ilişkilerine yatırmaktadırlar. Piyasaya arzedilen ürünün yarattığı artık değer böylece çok az içerde fakat pek çok sanayileşmiş ülkelerde sınai üretime dönüşmektedir. Türkiye'deki büyük toprak sahiplerinin kontrol ettikleri artık ürünün sadece Veblen anlamında gösterişçi tüketime ya da Nurkse anlamında gösteri etkisine aktarılması devri geçmiştir. Şimdi memleketin temel artık ürününü temin eden bu servet, ithalât yolu ile dışarı, sanayileşmiş ülkelere akmaktadır. Orada sanayi ürününe dönüşmektedir. Üçüncü gurubun bütün alt grupları ise gene açıkça emeğinin kontrolünü ya tam modern ya da eski ilişkiler içinde başka sınıflara bırakmış emekçi sınıflardır. Yeni teknoloji ve ürün tiplerinin getirdiği artık üründen daha fazla pay almak ya da bu artık ürünün dağılımı kontrolüne katılmak için dinamizmlerini korumaktadırlar.Bu gruplar içersinde işçi örgütleri, kendilerine yönelmiş siyasal örgütler doğmakta, yeni talepler getiren faaliyetler olmaktadır. Dolayısıyla sosyal değişme dinamiği en canlı sınıf olarak görünmektedirler. Dördüncü grup hem mülkiyeti olan, fakat öbür taraftan da ürettiği servet üzerinde çok az kontrola sahip bir geçiş tabakasıdır. **Bir yandan toprağın mülkiyetini bırakmakta, diğer yandan var oluşunu ve refahını kasabadaki tüccara sımsıkı bağlamaktadır. Bu hali ile bütün şikâyetine rağmen büsbütün mülksüz hale gelmemek için durumunun olduğu gibi devamından başka bir şey istememekte dir.**

Köyde olmadığı ve doğrudan doğruya tarımla uğraşmadığı halde yeni ilişki düzeni içerisinde ortaya çıkan tefeci tüccar da bütün güç lerini durumun devamına harcamaktadırlar.

Toparlarsak, bütün bu yeni beliren ilişkiler içersinde ikinci, dördüncü ve beşinci gruplar, yani yeni orta çapta çiftçi, küçük çiftçi ve onları devam ettiren tefeci tüccar, istiyerek ya da istemiyerek şartların zorlaması ile birbirlerini destekliyerek en az değişmeyi istemekte ve mevcut durumunu sürdürmekte yeni ilişkilere ve bunların getireceği kurum ve örgütlere karşı durmaktadırlar. Bu grupların ne eski düzen ne de yeni düzen açısından tam sınıf olarak belirlenmeleri mümkün görülmemektedir. Bu grupların değişim içindeki yer ve rolleri kolayca görülebilmekte ise de nisbi ağırlıklarından söz edebilmek için yaygınlıkları sayıları hakkında daha belirli bilgimiz olması gerekir.

II. ŞEHİRSEL DEĞİŞMELER

Köylü - bey ilişkisi, feodal toplumun temel ilişkisi olmakla beraber, yegâne ilişki değil dir. Toplumun tarımsal olmayan üretimi kırsal çevre dışında devam etmektedir. Zanaatkârların başardığı bu üretim, tüccar ve esnafın dağıtım fonksiyonları ve kontrol fonksiyonlarındaki din adamı, asker memurlar ve beylerle beraber, sarayı önces toplumun şehirsel yapısını meydana getirir. Maamafin bunların hepsinin sayısı sınırlıdır. Toplumun şehir ve köy gibi iki türlü yerleşme şekli olması, tarıma dayanan toplumların gelişmesi ile başlamıştır. Tarımsal üretimin tayin edici rolü azaldıkça bu dikotomi azalmaktadır. Hiç şüphesiz gelecekte ortadan kalkacaktır. Köy ve şehir ayrılığı toplumda bir fonksiyonlar farklılaşmasının akisidir. Geniş çevreler gerektiren tarımsal üretim ile uğraşan, kontrol, idare, dağıtım gibi diğer fonksiyonlara katılmayan nüfus — köylüler ayrı bir yerde yerleşmiş, toplumu meydana getiren diğer gruplarsa şehirlerde toplanmıştır. Şehir — köy yerleşmeleri nerede ve ne zaman meydana gelmiş olursa olsunlar hep birbirlerini tamamlayan komünoteler teşkil etmişlerdir. İkisinin dekendi kendine yeterliği nisbidir. En az farklılaşmış yer ve devrelerde dahi şehir varsa mutlaka köy de vardır, ve — karşılıklı ilişki halindedir. Bu ilişki, artık ürün aktarmasından, asker vermekten, ziraat ve ticaret metaı değiştirme ilişkilerin den, inanç ve idare düzenlerinin merasimleri ne katılmaya kadar değişebilir. Osmanlı şehir ve köylerinin birbirleri ile ilişkileri de genel çerçevenin dışında değildi, ve Osmanlı şehirlerinde de çalışan emekçi gruplar dükkânlarına, âletlerine sahip, önceleri ahi düzenleri, sonraları loncalar içersinde örgütlenmiş esnaf ve zanaatkârlar serbest meslek erbapları ile idare fonksiyonlarının teknik elemanları sayılacak memurlardan ibaretti.

Kontrol, idare ve dağıtım fonksiyonları buralarda yerleştiği için de kırsal çevre üzerinde ağırlıkları hissedilirdi.

Sanayileşme, ulaşım ve haberleşmenin gelişmesi ile şehirlerin önemi bir başka şekilde daha artmıştır. Sanayi üretimi tarımdan daha önemli hale gelecek kadar gehşince nüfusun daha büyük kesimleri burralarda toplanır. Ayrıca bu yeni üretim tarzıyla beraber hem bilfiil üretim yapan, hem de bu büyük sayıda insanı bir araya toplayan büyük hacimlerde üreten sanayiin koordinasyon, idare, dağıtım fonksiyonları için değişik tarzda ihtisaslaşmış yeni gruplar belirir ve aynı çevrede yerleşir Kısaca şehirler yeni üretim tarzının yeni ihtisaslaşmış emekçilerin, idarecileri, dağıtıcıları ve kontrol edicileri ile büyür gelişir.

SAHTE ŞEHİRLEŞME

Fakat, Türkiye'de bugün şehirleşme, şehirlerin sanayileşme hızının, tarımın modernleşmesinden çok daha yavaş olması sonucu «sahte şehirleşme» diye niteleldiğimiz oluşumlarla sonuçlanmaktadır. Nüfusun şehirlerde oturan oranının artması ile asıl modernleşmeyi belirliyen, sanayide çalışan nüfusun artma oranı arasında bir ilişki yoktur. Şehirli nüfus oranı % 8'i bile bulmamaktadır. Bu yönden köyden şehire göç edenlerin şehirde çalıştıkları işler ya da öğrendikleri hünerler de bu gelişmenin nasıl aldatıcı olduğunu gösterir. Örneğin Yesa'nın verdiği bilgilere göre Ankara gecekondularında yaşayanların vasıflı işçi oranı % 27' dir. Memur müstahdem oranı %3o'u geçmektedir. Daha anlamlı olan ise bu vasıflı işçilerin hünerlerinin, şoförlük, oto tamirciliği, marangozluk, duvarcılık, terzilik gibi modern sanayi düzeninden çok eski düzene has hünerler olmasıdır. Düz işçilik, esnaflık yapanlarla beraber bu gruplar köy hayat standartlarının çok üstüne çıkmış oldukları için pasif ve tatmin edilmiş haldedirler. Bu grupların ortalama gelirleri gene Ankara'da örneğin, 40o TL. etrafında oynamaktadır. Köyde insan başına ortalama gelirin yılda 1000 TL. sı civarında olduğu düşünülürse «sahte şehirleşmemiz» sahte şehirleşmiz» diyebileceğimiz köyden yeni göçenlerin niçin değişmede daha fazla etkin olmak isteme dikleri kolayca anlaşılır.

Diğer taraftan köyden göçen bu büyük gruplar eski zanaatkârların ve esnafların yaptıkları işlere yönelerek, onları baskı altında tutmakta, tedirgin etmektedirler.

ESNAF VE ZANAATKÂRLAR

Eski düzenin esnaf ve zanaatkarlarının bir kısmı yeni konularda da olsa gene esnaf ve zanaatkârlarına devam etmektedirler. Fakat büyük bir kısmı eski zanaatlarının sanayi ile rekabet edemediğinden değeri kalmadığı için dükkânlarını, âletlerini kaybetmişler ve mülksüz kalmışlardır. Bunları bir kısmı işçi olmuş, bir kısmı küçük memuriuğa geçmişlerdir. Küçük burjuva hüviyetindeki bu mülkünü kaybetmiş esnaf ve zanaatkâr en tatminsiz şehir unsuru olarak görülmektedir. İzmir şehrinin iş düzeninin analizinde düzenli, ticaret ve sanayi odalarına kayıtlı 6.000 iş sahibinin dışında esnaf derneklerine kayıtlı 60.000 den fazla esnaf ve zanaatkâr bulunduğunu söylersek, bu kitlenin hacmi ve potansiyeli hakkında bir fikir vermiş oluruz.

Mamafih, eski esnaf ve zanaatkârların yeni düzeni geçişte yerleri sadece bu değildir. Bunların sınırlı bir kısmı, özellikle küçük kasaba ve şehirlerde tarımsal nüfusdan söz ederken gösterdiğimiz küçük toprak sahibi köylünün ürününü pazarlayan tefeci tüccar haline gelmiştir. Bu gurubun elinde ikinci dünya savaşından bu yana hatırı sayılır bir para birikmektedir. Son yıllara kadar bu tüccarların ellerinde biriken ticaret sermayesini taşınır mülkden başka bir şeye yatırdığı görülmemiş ti. Fakat son yıllarda bazı gözlemlerimiz bunların yer yer ve yeni yeni orta çapta sanayiye yatırımlar yaptıklarını göstermektedir. 1962 de «Ereğli» çalışmamızda bu arazi tüccarların «burjuvaca» karakterine dikkati çekmişti. Yedi yıl sonra bu teşhisimizin yerinde olduğu ispatlanmıştır. Bunların dış sanayi mamülleri, büyük sanayi mamülleri ve onları kontrol eden çevrelerle nasıl bir ilişki kuracakları ve toplumun değişmesinde nasıl bir rol oynayacakları henüz belli değildir ve ilgiyle izlenmeye değer.

SANAYİ İŞÇİSİ

Bugün büyük şehirlerimizde iki nesilden daha fazla bir zamandır büyük sanayi tesislerinde çalışan, hakiki ve normal diyeceğimiz, şehirli sanayi işçileri de sayılarının azlığına rağmen temelde bir yer tutarlar. Büyük sanayi tesislerinin çoğu devlet kesiminedir. Bunlar hüner öğretme tarzları, ücretleri ve sendikaları ile yine nisbeten tatmin edilmiş şehir emekçi gruplarındandır. Ve belirli bir değişim potansiyeli göstermektedirler. İkinci dünya savaşından sonra kurulmasına izin verilen yabancı sermaye ya da yerli sermayenin yabancı sermaye ile ortak kurduğu tesisler de gene böyle eski sanayi işçisi kullanmaktadır. Bunların durumu devlet kesimindekilerden farklıdır. Yerli ve yabancı sanayi burjuvazisi ile işçi çelişmeleri de son iki yıldır çıkan grevlerde açıkça görülmektedir.

BÜYÜK BURJUVAZİ

Ticaret ve sanayi burjuvazisine gelince, iki dünya savaşı arasında yeni kurulan cumhuriyet hükümetinin kontrolu ile sanayinin yavaş gelişmesine paralel olarak şehirlerimizdeki tüccar ve sanayici sayısı da aşağı yukarı sabit kalmıştır. Yabancı sermaye yatırımları da olmadığından dış burjuvazinin delegeliğini yapanlar yalnız ticaret sahasında görülmüştür. Bunların da sayıları çok sınırlı kalmıştır. Bu devrenin şartları altında, Osmanlı İmparatorluğunun İstanbul şehrindeki bürokrat lordları siyasal kontrol kuvvetlerini kaybettikleri gibi ellerindeki gayrimenkul ya da nakit serveti, sanayiye ya da ticarete dönüştürmedikleri için hemen hemen ortadan yok olmuşlardır.

Bugünün büyük şehirlerindeki büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinin kökeni ise, son yüzyıl içinde ve özellikle ikinci dünya savaşında ortaya çıkmış özel şartları kendi çıkarları yönünden en iyi kullanıp yerleşmiş, orta sınıf tüccar ya da zanaatkârlardır.

DENGESİZ BİR TOPLUM

Böyle bir şehir yapısına bakınca ilk olarak, çok dengesiz bir toplumla karşı karşıya karşıya olduğumuz intibaı alınır. İster, şimdilik sakin görülmekle beraber sanayide emileme yen köyden geçenler olsun, ister ortada sıkışmış kalmış zanaatkâr, esnaf, küçük memur grupları olsun hattâ hattâ dış sermayenin delegeliğini yapan, fakat aslan payını onlara bırakmaya mecbur kalan üst kompradör burjuvazi olsun, hiç bir şeyin birbiri ile sağlam bir ilişki düzenine girmediğini ve değişmeye hazır halde olduğunu kabul etmek gerekir.

Görüldüğü gibi, XVI ncı yüzyılda sanayiye şemediğimiz gibi, XIX ncu yüzyıldan beri şimdi de bu aşamaya erişememiş haldeyiz. Bu günkü başarısızlığımızı gene çok faktörlü bir analizle açıklamak gerekirse, burada tarımda Belirli ürün cinsine talebi getirerek, sanayi nin fabrika makinalarını ratarah kredisini kontrol ederek, en ağır basanın güçlü sanayi leşmiş ülkelerin oluşunu doğrudan doğruya kontrolleri olduğu söylenebilir

Ülkeyi dışa açılmaya zorlayan batılı sana yileşmiş toplumların bu ittirmelerini ve beraber getirdiği gelişmeleri kontrol edebilmek için hem Osmanlıların bürokrat lordları hem de cumhuriyetin idealist teknisyenleri olan yönetici kadroları, sık sık bir takım reformlara girişerek, sadece idarı güçlerine sayısarak, toplumu bir yöne göttürmeğe çalışmışlardır. Fakat bu çabalarını dayanak olarak ekonomik ve politik gücü elinde tutanların işbirliği olmadan, sanayi kurulamamış, tarım gereği gibi modernleşememiş, gereken kurum ve örgütler kurulamamıştır.

Devlet mekanizmasında idare mevkilerini dolduran ve politik güce sahip olmak isteyen yönetici aydın tabaka ile, ekonomik güce ve üst mevkiye sahip büyük toprak sahipleri, dış sermaye temsilcilerini de içine alan büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinden çatışmalı bağlantı da böylece devam edip gitmektedir.

Bu çevre Türkiye'nin dün ve bugüntkünde en belirli gurup ve sınıflarını birbirleri ile ilişkilerini ve bu ilişkilerin mümkün gelişme yönlerini en kaba çizgiler halinde vermektedir ka nısındayım.